गोदावरी नगरपालिका, कैलालीको

दशबर्षिय शिक्षा क्षेत्र योजना

आ.व. २०७९।०८०-२०८९-०९०

गोदावरी नगरपालिका

अत्तरिया, कैलाली

सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

२०७८

गोदावरी नगरपालिका कैलालीको दशबर्षिय शिक्षा क्षेत्र योजना, २०७९।०८०-२०८९।०९०

प्रकाशक	:	गोदावरी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय अत्तरिया, कैलाली सुदूर पश्चिम प्रदेश, नेपाल

सर्वाधिकार	:	प्रकाशकमा

यो कार्यक्रम दशबर्षिय शिक्षा क्षेत्र योजनागोदावरी नगरपालिकाका विद्यालय, सामूदायिक सिकाइ केन्द्र, शाखा, उपशाखा,विषयगत कार्यालय र वडा कार्यालयहरुलाई निःशुल्क वितरणका लागि प्रकाशन गरिएको हो । अन्य व्यक्ति एवम् संघसंस्थाहरुलाई यसको मुद्रणीयकपी निःशुल्क प्राप्त गर्न कर लाग्नेछैन् ।

हाम्रो भनाई

नेपालको संविधानले आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको एकल अधिकार स्थानीय तहको हुने व्यवस्था गरेको भएतापनि शिक्षा साझा अधिकारका रुपमा समेत उल्लेखित छ । हाल आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको सञ्चालन एवम् सुदृढिकरणका लागि संघ र प्रदेशबाट वित्तिय हस्तान्तरण भई विभिन्न कार्यक्रमहरु स्थानीयस्तरमा सञ्चालन भइरहेका छन ।

नेपालको संविधानले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दिगो शान्ति सुशासन, विकास र समृद्धिको आकाङ्क्षा पुरा गर्ने संकल्प गरेको छ । शिक्षालाई वैज्ञानिक प्राविधिक, व्यवसायिक, सिपमूलक, रोजगार मूलक एवम् जनमुखि बनाउँदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, नैतिक एवंम् राष्ट्रिय हित प्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्न शिक्षा क्षेत्रमा राज्यको लगानी अभिवृद्धि गर्दै उच्च शिक्षालाई सहज, गुणस्तरीय र पहुँच योग्य वनाई क्रमश निःशुल्क बनाउने राज्यको नीति बमोजिम प्रत्येक नागरिकलाई आधार भूत शिक्षाको पहुँचको लागि सो तह सम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हक हुनेछ भनि मौलिक हकको व्यवस्था गरिएको छ । नेपालको संविधानले आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको एकल अधिकार स्थानीय तहको हुने व्यवस्था गरेको भएता पनि शिक्षा साझा अधिकारका रुपमा समेत उल्लेखित छ । हाल आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको सञ्चालन एवम् सुदृढिकरणका लागि संघ र प्रदेशबाट वित्तिय हस्तान्तरण भई विभिन्न कार्यक्रमहरु स्थानीय स्तरमा सञ्चालन भइरहेका छन् ।संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सम्बन्ध समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको सिद्धान्त बमोजिम सञ्चालन गर्नु पर्ने संवैधानिक व्यवस्था भएकोले सोही बमोजिम शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि समेत गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।

प्रस्तुत योजना निर्माणको क्रममा सकारात्मक सुझाव दिनु हुने यस गोदावरी नगर कार्यपालिका लगायत सम्पूर्ण सदस्य ज्यूहरु , प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत तथा शिक्षा शाखा प्रमुख तथा अन्य सहयोगी कर्मचारीलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छुं । उक्त योजना निर्माणका क्रममा सल्लाह तथा सुझाव दिनुहुने सवै विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकहरु ,विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी एवम् सम्पूर्ण शिक्षा प्रेमी जनसमुदाय प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछुं । साथै उक्त योजना निर्माणको पुर्व सन्ध्या तथा निर्माणको चरमा प्राविधिक सहयोग गरि शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ कैलाली र राष्ट्रिय प्रारम्भिक कक्षा पढाइ कार्यक्रम लगायत सम्पूर्ण सहयोगी सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाको सहयोगको लागि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छुं ।

योजना आफैमा अग्रगामी दिशा निर्देश गरिने प्राविधिक दस्तावेज भएका कारण निर्माण भएको योजनाको मुर्त प्रतिफलका लागि इमान्दारिताका साथ समयानुसार शंसोधन सहित कार्यान्वयनमा लैजानु पर्दछ जसका लागि गोदावरी नगरपालिका कटिवद्ध र इमान्दार भएर लाग्नेनै छ । यस योजनाको सफल कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाको एक्लो प्रयास अपुग पनि हुन सक्छ सो का लागि सवै विद्यालय परिवार ,शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी लगायत सवै सरोकारवालाको हौसलापूर्ण सहयोगको गोदावरी नगरपालिका अपेक्षा राख्दछ ।

धन्यवाद ।

कार्यकारी साराँश

नेपालको संविधानले शिक्षालाई वैज्ञानिक प्राविधिक, व्यवसायिक, सिपमूलक, रोजगार मूलक एवम् जनमुखि बनाउँदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, नैतिक एवंम् राष्ट्रिय हित प्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्न शिक्षा क्षेत्रमा राज्यको लगानी अभिवृद्धि गर्दै उच्च शिक्षालाई सहज, गुणस्तरीय र पहुँच योग्य वनाई क्रमश निःशुल्क बनाउदै जाने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सम्बन्ध समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको सिद्धान्त बमोजिम सञ्चालन गर्नु पर्ने संवैधानिक व्यवस्था भएकोले सोही बमोजिम शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि स्थानिय तहले आफ्नो अधीकार क्षेत्रमा रहेर योजना निर्माण गर्ने व्यवस्था बमोजिम यस गोदावरि नगरपालिकाले १० वर्षिय शिक्षा योजना निर्माण गरेको छ।

नेपालको संविधानले दिएको अधिकारको परिधि भित्र रहि आफनै मौलिकता र स्थानिय आवश्यकतालाई सम्वोधन गर्ने गरी गोदावरी नगरपालिकाले यो योजना निर्माण क्रममा सरोकारवालाहरुसंग आवश्यक समन्वय तथा छलफल र सुझाव संकलन गरी आगामी दश वर्षमा शिक्षा क्षेत्रमा निश्चित उद्धेश्य राखि प्रस्तुत योजना निर्माण भएको हो । विद्यालय शिक्षाको माध्यमवाट सवै गोदावरीवासी दाजुभाइ तथा दिदीवहिनीहरुको जीवन गुणस्तरिय वनाउन सहयोग गर्नु प्रस्तुत योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ । आन्तरिक स्रोतको उच्चतम प्रयोग तथा आवश्यकतामा आधारित वाह्य सहयोगको आधारमा प्रस्तुत योजनाको स्रोत परिचालन गरिने गरी व्यवस्थापन गरिएको छ । शिक्षकहरुको आत्मवल उच्च राखेर अभिभावको चाहना र भविश्यको आवश्यकता अनुसारको आधारभुत जनशक्ति तयार गर्ने गरी सवै सामुदायिक विद्यालयहरुको स्तरोन्नती गरेर विद्यालय सवलिकरण गरिनेछ ।

विगत देखि भएका राम्रा प्रयासलाई निरन्तरता दिंदै थप आवश्यक पर्न सक्ने सहयोग उपलव्ध गराइ आफ्नो विद्यालय प्रति स्वयम् अभिभाव नै उत्तरदायी र जिम्मेवार हुने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । यस स्थानिय तह भित्र विद्यालय उमेरका कुनै पनि वालवालिका विद्यालय वाहिर रहनु नपर्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्नको लागि वडा सरकारहरुलाई जिम्मेवार वनाएर अगाडी वढीने छ । वालविकास शिक्षा र आधारभुत तहमा स्थानिय उत्पादनलाई प्राथमिकता दिने गरी दिवाखाजा कार्यक्रम निरन्तरता दिइने छ र अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभुत शिक्षाको नगरपालिकाले सुनिश्चितता गर्ने छ । कुनै पनि वालवालिका आर्थिक अभावका कारण आधारभुत विद्यालय छाडेर जानुपर्ने अवस्था आउन दिइनेछैन र सो कुराको सुनिश्चितता सहित योजना तथा कार्यक्रम लागु गरीनेछ । यो योजना अवधिभित्र नगरपालिका पूर्ण साक्षर नगरपालिका हुनेछ र कोही पनि आधारभुत शिक्षा तथा माध्यमिक शिक्षावाट वञ्चित हुनु पर्नेछैन । स्थानिय आवश्यकताका आधारमा स्थानिय

पाठ्यक्रम अध्यावधिक गरी कार्यान्वयन गरिने छ । शिक्षकहरुको कक्षाकोठामा अन्तरक्रियाको समय वढाउन आवश्यकतामा आधारित प्राविधिक सहयोगको कार्यलाई थप सवल वनाइने छ ।

शिक्षा नै विकासको मेरुदण्डको रुपमा स्वीकार गर्दै शिक्षा क्षेत्रमा यस नगरपालिकाको आफ्नै वजेटको अंश वढाएर २०% मा पुगाउने छ । शतप्रतिशत विद्यार्थीलाई आधारभुत तहको शिक्षा पार गर्न सक्षम वनाइने छ र कसैलाई पनि शारिरीक तथा मानसिक यातना नदिई भयमुक्त सहितको वालमैत्री वातावरणमा सिकाइ सुनिश्चितता गरिने छ ।

परिच्छेद एक
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

१.१.१ अवधारणा

शिक्षा विकासको निम्ति पूर्वाधारको पनि पूर्वाधार मानिन्छ । शिक्षाले व्यक्तिको अन्तरनिहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तिको सर्वाङ्गीण विकास मार्फत असल, योग्य, सक्षम, प्रतिस्पर्धी एवम् स्वाबलम्बी नागरिक तयार गर्दछ । नेपालको संविधानको धारा ३१ मा शिक्षासम्वन्धी हकको व्यवस्था गरी अनिवार्य र नि:शुल्क विद्यालय शिक्षा सुनिश्चित गर्नका लागि अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा ऐन २०७५,राष्ट्रिय शिक्षा निति २०७६ जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । नेपाल सरकारले ईन्चोन घोषणामा हस्ताक्षर गरी नेपालको सार्वजनिक शिक्षा सुदृढ गरिनेछ भनी प्रतिवद्धता जनाएको छ । यसैगरी दिगो विकासका लक्ष्यहरु (SDGs) प्रति नेपालको प्रतिवद्धता,पन्ध्रौ योजनाको आधारपत्र,सन २०२२ सम्म अति कम विकसितबाट विकाशशील राष्ट्र बन्ने लक्ष्य तथा सन् २०३० सम्म मध्यम आय भएको राष्ट्रका रुपमा स्तरोन्नति गर्ने संकल्प,स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को ११(ज) अनुसार आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको २३ ओटा अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको सन्दर्भमा सिमित साधनस्रोतले आफ्नो जिम्मेवारी प्रभावकारी रुपमा पुरा गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

संघीय ढाँचा अनुरुप वनेको नेपालको संविधानले प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा,अनौपचारिक शिक्षा, आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालय तहको शिक्षाको प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको काधमा आएकाले शिक्षा प्रशासन प्रभावकारी एवम् नतिजामुखी ढंगले सञ्चालन गरी नगरवासीहरुको सर्वसुलभ गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गर्नका लागि नगर शिक्षा योजना आवश्यक परेको हो । यस स्थितिमा गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी, रोजगार उन्मुख, वैज्ञानिक, जीवनोपयोगी, समालोचकीयक्षमतासहितकोअनुसन्धानमूलक एवम् नेपालका विविध कला,सीप,प्रविधि,धर्मसंस्कृति लगायत संग जोड्दै पश्चिमा ज्ञान, सीप र प्रविधिको भरपुर प्रयोग गर्दै व्यक्तित्व विकास मार्फत समुदाय र देशको विकासमा योगदान गर्नसक्ने जनशक्ति उत्पादन गर्नु स्थानीय तहको काँधको जिम्मेवारी हुन पुगेको छ ।

नेपालको संविधानअनुसार संघीय गणतन्त्रात्मक प्रणाली सुरु भएसँगै संघ,प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन प्रकारका सरकारहरु क्रियाशील रहेका छन् । नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन,२०७४ ले दिएको अधिकारहरुको स्थानीय तहका सरकारहरु कार्यान्वयनको अभ्यासमा छन् । संघीय शिक्षासम्वन्धी कानुनहरुसँग नबाझिने गरी गोदावरी नगरपालिकाले नगर शिक्षा ऐन समेत कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । संविधानले प्रदत्त गरेका शिक्षासम्वन्धी हकहरुलाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक पर्ने नितिगत सुधारको पक्षहरुलाई नगरपालिकाले जोड दिएको छ ।

यस नगरपालिकामा हालसम्म शिक्षासम्वन्धी आवधिक योजना बन्न सकेको अवस्था छैन् । दिगो विकासका १७ ओटा लक्ष्यहरुमध्ये लक्ष्य नं. ४ को गुणस्तरीय शिक्षा,पन्ध्रौ आवधिक योजना र राष्ट्रिय शिक्षा निति २०७६ लाई स्थानीयकरण गर्ने सन्दर्भमा हाल कार्यान्वयनमा रहेको विद्यालय क्षेत्र विकास योजना २०७३-२०७८ को अवधि गत आर्थिक बर्षको अन्तसम्म मात्र रहेकाले परिवर्तित राज्यको संरचना अनुकुल तीन ओटै तहमा नयाँ शिक्षा योजनाको विकास गर्नुपरेको छ । ज्ञान,विज्ञान तथा प्रविधिमा भएको आमूल परिवर्तनलाई सान्दर्भिकिकरणसहित आत्मसात गर्ने र नवप्रवर्तनात्मक,योग्य तथा देशको आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरणका लागि उपयोगी जनशक्ति विकासका लागि शिक्षाको योगदानलाई समय सापेक्ष बनाउन शिक्षामा नयाँ योजना आवश्यक देखिएको छ । यस नगरपालिका अन्तरगतका क्षेत्रमा विभिन्न समयमा देखा पर्ने प्राकृतिक प्रकोप,महामारी तथा आपत विपतबाट समग्र शिक्षा क्षेत्रमा उत्पन्न हुने जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्न सक्षम,उत्थानशील शिक्षा पद्दतिको विकासलाई समेत प्राथमिकता दिनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

विद्यालयको समग्र पक्षको सुधार, विद्यालय शिक्षा विकास तथा गुणस्तर कायम गर्न विद्यालय सुधार योजनाले उल्लेखनीय भूमिका खेलेको हुन्छ । विद्यालयमा निर्माण भइ आउने (SIP) को विश्लेषणका आधारमा तयार पारिएको यस योजनाको मूल आधारभूत दस्तावेज हुन् । वर्तमान शिक्षा प्रणालीमा शिक्षक,विद्यार्थी,व्यवस्थापन,प्रशासन,नेतृत्व, पाठ्यक्रम,पाठ्यपुस्तक, शिक्षणसिकाइ प्रक्रिया,मूल्याङ्कन,शिक्षामा लगानी लगायत शिक्षाका क्षेत्रमा भएका तमाम कमिकमजोरी सुधार गर्दै राज्यको पुनर्सरचना तथा विकेन्द्रीकरणको अवधारणा अनुरुप आफ्नो शिक्षा विकास आफै गरौ भन्ने उद्देश्यले स्थानीय तहमा रहेर शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि गर्ने ध्येयले यो योजना तयार पारिएको हो ।

उल्लेखित सन्दर्भले यस नगरपालिकाको शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि नयाँ योजनाको आवश्यकता बोध गरी यो दशबर्षिय शिक्षा क्षेत्र योजना (10 Year Education Sector Plan-ESP) आगामी १० वर्षको शिक्षा विकासको दृष्टिकोणसहित तयार गरिएको छ ।

१.१.२ सन्दर्भ

नेपालको संविधान निर्माण भइसकेपश्चात यस नगरपालिकाले समेत जनताबाट निर्वाचित सरकार गठन भएर कानुनी तथा व्यवस्थापकीय संरचनासहित नगरपालिकाको शैक्षिक उन्नयनका सवालमा काम गरिरहेको छ । यस अवधिमा नगरपालिकाको समग्र अवस्थामा सुधार भएको देखिन्छ । यस नगरपालिकाको शिक्षा विकासमा सामाजिक,सांस्कृतिक र आर्थिक सन्दर्भ,भौगोलिक,जनसाङ्खिक र शासकीय स्वरुपको प्रभाव रहने भएकाले यो शिक्षा योजना निर्माणका क्रममा यी सन्दर्भहरुको सामान्य समिक्षा गरिएको छ ।

१.१.२.१ सामाजिक तथा सांस्कृतिक सन्दर्भ

यो नगरपालिका भित्र थारु,क्षेत्री,ब्राह्मण,ठकुरी,मगर,दलितआदि जातजातिको बसोबास रहेको छ । सबैभन्दा बढी थारु समुदायको बस्ती रहेको छ । यसैगरी धर्मको आधारमा हेर्दा हिन्दु धर्मको वाहुल्यता रहेको छ । भाषागत रुपमा हेर्दा थारु भाषा वोल्नेको संख्या सबैभन्दा बढी रहेका छन् । यस नगरपालिकामा जातजातिगत,अपाङ्गता तथा क्षेत्रगत आधारमा परम्परादेखि सिर्जित भिन्नताले विभेद तथा वञ्चितिकरणमा परी विकासका अवसरहरुबाट वञ्चित भएका र सुविधाविहिन समुदायका विद्यमान विभेदहरु हटाउन समेत

विविधतालाई सम्मान गर्ने दृष्टिकोणसहित शैक्षिक निति तथा कार्यक्रमहरु आवश्यक हुन्छन् । सवैलाई समावेश गर्ने,क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,विभेदरहितताको वातावरण सृजना गर्ने र आवश्यकताअनुसार थप तथा विशेष प्रवन्ध गरी समता र समावेशिता अभिवृद्धि गर्ने आवश्यकतालाइ योजना निर्माणमा विशेष ध्यान दिनु जरुरी छ ।

१.१.२.२ आर्थिक सन्दर्भ

यस नगरपालिकाको मुख्य आम्दानीको रुपमा नदीजन्य वालुवा,गिट्टी,ढुङ्गा आदि हो । सिमित रुपमा उठ्ने घरबहाल कर र सम्पति करको थोरै हिस्साको रुपमा आम्दानी हुने हुदा संघीय र प्रदेश सरकारको आर्थिक सहयोगको अपेक्षा गरिरहनुपर्ने वाध्यता रहेको छ । कोभिड १९ को विश्वव्यापी सङ्क्रमणले आर्थिक स्थिति झनै उकालो लागिरहेको अवस्था छ । मुख्य पेशाको रुपमा कृषि रहेको यस नगरपालिकामा नोकरी,व्यापार व्यवसाय,वैदेशिक रोजगारी समेत गरी जीवन निर्वाह गरिरहेका छन् ।

१.१.२.३ भौगोलिक तथा जनसाङ्खिक स्वरुप

कैलाली जिल्लाको मध्यपश्चिम भागमा अवस्थित यो नगरपालिका साविकको अत्तरिया,मालाखेती,श्रीपुर र गेटा गा.वि.स. मिलाएर मिति २०७१ जेठ ४ गते अत्तरिया नगरपालिका बनाइएको थियो भने मिति २०७३ फाल्गुन २८ गते राजपत्रमा प्रकाशित सुचनाअनुसार अत्तरिया नगरपालिका र गोदावरी गाविस मिलाएर गोदावरी नगरपालिका बनाइएको हो । हाल यस नगरपालिकालाई १२ ओटा वडाहरुमा विभाजन गरिएको छ । धार्मिक अस्तित्व बोकेको पवित्र स्थल गोदावरी क्षेत्र हिन्दुहरुको आस्थाको केन्द्र रहेको छ । यस नगरपालिकाको पूर्वमा गोदावरी नगरपालिका र चुरे नगरपालिका,पश्चिममा कञ्चनपुर,उत्तरमा चुरे नगरपालिका र दक्षिणमा धनगढी उपमहानगरपालिका रहेका छन् । यसको क्षेत्रफल ३०८.६३ वर्ग कि.मि. छ भने वि.सं. २०६८ को जनगणनाअनुसार ७८०१८ जनसंख्या यहाँ बसोबास गरिरहेका छन् । सुदूरपश्चिम प्रदेशको घोषित राजधानी र सुदूरपश्चिम प्रदेशका सात पहाडी जिल्लाको प्रवेशद्वारसमेत रहेको यो नगरपालिकालाई अत्यन्त सम्भावनाको नगरपालिकाको रुपमा हेर्न सकिन्छ ।

१.१.२.४ शैक्षिक सन्दर्भ

एक बर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा चार बर्षका बालबालिका सहभागि हुन्छन् भने ५–१२ वर्ष उमेर समूहका लागि ८ बर्षको निःशुल्क तथा अनिवार्य आधारभूत शिक्षा र १३–१६ बर्ष उमेर समूहका लागि ४ बर्षको निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व नगरपालिकाको रहेको छ । नेपालको संविधान,पन्ध्रौ योजना,राष्ट्रिय शिक्षा निति२०७६, अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा सम्वन्धी ऐन २०७५ तथा नियमावली २०७७ आदि जस्ता शिक्षासम्वन्धी संघीय कानुनहरुले हरेक नागरिकको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चित गरेका छन् । शिक्षालाइ सर्वव्यापी,जीवनोपयोगी,प्रतिस्पर्धी एवम् गुणस्तरयुक्त वनाउनका साथै गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्दै सिर्जनशिलता,रचनात्मकता,अध्ययनशीलता,सकारात्मक चिन्तन र सदाचार जस्ता गुण सहितको प्रतिस्पर्धी,सीपयुक्त एवं उत्पादनशील जनशक्ति तयार गर्ने उद्धेश्य शिक्षाका संघीय निति तथा योजनाहरुमा उल्लेख भएको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा समेत संविधान र संघीय कानुन बमोजिम सम्पूर्ण

बालबालिकाहरुलाई समता र न्यायपूर्ण ढंगले शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गरि गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्नका लागि नगर शिक्षा ऐन ले समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरिरहेको अवस्था समेत विद्यमान रहेको छ।

यस नगरपालिकामा १०८ ओटा बालविकास केन्द्र, ५४ वटा सरकारी विद्यालय तथा अभिभावकहरुको शुल्क बाट सञ्चालित नाफामूलक ३७ वटा संस्थागत विद्यालय र ५ ओटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन्। यी सबै शिक्षण संस्थाहरु मार्फत यस नगरपालिकामा बसोबास गर्ने बालबालिकाहरुलाई गुणस्तरीय सिकाइको सुनिश्चितता गर्नु अपरिहार्य रहेको छ।

संघीयता सहितको नेपालको संविधान र उक्त संविधानको अनुसुचि ८ मा उल्लेखित कार्याधिकार एवम् स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ बमोजिम प्रस्तुत योजना निर्माण र कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहमा अधिकार रहे तापनि शिक्षा क्षेत्रमा रहेका तमाम चुनौतिहरु यसप्रकार रहेको पाइन्छन्।

१. धेरैजसो विद्यालयमा आवश्यकता अनुसार वालमैत्री कक्षाकोठा,खानेपानी,लैङ्गिक र अपाङ्गमैत्री शौचालय र फर्निचरको व्यवस्था नहुनु।
२. खेलमैदान,घेरबार, प्रयोगशाला, पुस्तकालय लगायत शैक्षणिक सामग्रीहरुको अभाव।
३. सामुदायिक विद्यालयहरुमा विद्यार्थी संख्या अनुरुप शिक्षक दरबन्दी नहुनु।
४. कार्यसम्पादनका आधारमा शिक्षकहरुको मूल्याङ्कन नहुनाले शिक्षकहरु पेशागत बन्न नसक्नु।
५. सरकारले विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक रकम नदिंदा कानूनमा व्यवस्था गरिएअनुरुप नि:शुल्क शिक्षा व्यवहारमा अङ्गाल्न नसकिनु।
६. सामुदायिक विद्यालयहरुमा सिकाइ उपलब्धि न्यून हुनु, विद्यार्थी संख्या घट्दै जानु।
७. सवै बालबालिकालाई पूर्ण बालविकासको सहभागिता तथा पहुँचको सुनिश्चितता नहुनु।
८. दिवा खाजा कार्यक्रमलाई स्थानीय उत्पादनसँग जोड्न नसकिनु।
९. अभिभावकले घरमा Reading Cornerको व्यवस्थापन गरी पढाइमा सहयोग गर्ने वातावरण बन्न नसक्नु। अभिभावकमा बालसंवेदनशीलताको कमि रहेको।
१०. पर्याप्त आर्थिक स्रोतको अभाव रहनु।
११. शिक्षक तालिम कक्षाकोठामा स्थानान्तरण हुन नसक्नु र आवश्यक पर्दा प्राविधिक सहयोगको अभाव रहनु।
१२. व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा विस्तारमा कठिनाई।
१३. अभिभावकको अंग्रेजी मोह बढी हुनु तर अभिभावकको चाहना अनुसार सामुदायिक विद्यालयहरुमा अंग्रेजी माध्यममा शिक्षा दिन जनशक्ति व्यवस्थापनमा कठिनाई।
१४. विपत्को समयमा शिक्षाको निरन्तरता दिन कठिनाई।

१.१.३.७ शिक्षा क्षेत्रका प्रमुख अवसरहरु

संघीयता सहितको नेपालको संविधान र उक्त संविधानको अनुसुची ८ मा उल्लेखित कार्याधिकार प्रस्तुत योजना निर्माण र कार्यान्वयनका लागि प्रमुख अवसर हो भने वडा देखि स्थानीय तहसम्म सबैतिर निर्वाचित जनप्रतिनिधिको प्रमुख कार्यक्षेत्रमा शिक्षा पर्नु ठूलो अवसरको रुपमा रहेको छ। शिक्षामा सुधार अहिले नगरे

कहिले गर्ने र हामीले नगरे कसले गर्ने भावनाबाट प्रेरित जनप्रतिनिधि पाउनु पनि शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि ठूलो अवसर हो। यस क्रममा यस नगरपालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा तमाम चुनौतिका विच पर्याप्त अवसरहरु रहेको पाइन्छ।

यस योजना निर्माण कार्यान्वयन गर्दा तपसिलका अवसरहरु विद्यमान रहेको पाइन्छ:

१. नेपाल बालअधिकारको पक्ष राष्ट्र हुनु,संविधानले वालवालिकाको अधिकार र शिक्षालाइ बालबालिकाको मौलिक अधिकारका रुपमा स्वीकार गर्नु।

२. संघीय संरचना अनुसार सरकार सञ्चालन हुदै गर्दा स्थानीय तहमा नयाँ शिक्षा योजना निर्माण हुनु।

३. योजना तथा बजेट निर्माणमा स्थानीय तह स्वायत्त हुनु।

४. शिक्षा व्यवस्थापनमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा राष्टिय शिक्षा निति २०७६ व्यवस्था हुनु।

५. आधारभूत तहमा अनिवार्य तथा निशुल्क र माध्यमिक तहमा निशुल्क शिक्षाको लागि कानुनी र नीतिगत व्यवस्था हुनु।

६. प्राय सबै विद्यालयमा वालकक्षाहरु सञ्चालनमा रहनु।

७. गुणस्तरीय शिक्षाको लागि सबै अभिभावकहरुको उच्च चाहना रहनु।

८. संविधानतः प्रारम्भिक वालविकास देखि माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको अधिकार स्थानीय सरकारलाई रहनु।

९. विभिन्न शैक्षिक योजना सबैको स्वामित्वमा निर्माण हुनु।

१०. शिक्षक सेवा आयोगबाट सक्षम,योग्य शिक्षकहरु सिफारिस हुदै जानु।

११. सारक्षता दर,भर्नादर तथा टिकाउदरमा वृद्धि हुनु।

१२. माध्यमिक तहसम्मको शिक्षामा पहुँच र निरन्तरतामा वृद्धि हुनु।

१३. विद्यालयहरुको संस्थागत संरचनाहरु सन्तोषजनक रहनु।

१४. शिक्षकलाइ पेशागत क्षमता विकासको लागि तालिमको व्यवस्था हुनु।

१५. तीनै तहको सरकारबाट शिक्षा क्षेत्रमा लगानी र सहकार्य हुनु।

परिच्छेद दुई
नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजना

२.१ सन्दर्भ र औचित्य

देशमा संघियता पश्चातको शिक्षा व्यवस्थापनमा संविधानले संघीयताका विभिन्न तहहरुको अधिकार र कार्यक्षेत्र विभाजन गरेपश्चात शिक्षा क्षेत्रमा रहेको विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम(SSDP) २०७८ अषाढ मसान्तमा सकिदै गरेको र SSDP को समय सकिएसँगै तीनओटै तहका सरकारहरुले शिक्षा क्षेत्रमा १० बर्षे शिक्षा योजना निर्माण भइरहेको सन्दर्भमा एवम् विश्वको वदलिदो परिवेश अनुरुप नेपालले पनि अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय योजनाहरु र प्रतिवद्धताहरु पुरा गर्नका लागि यो योजनाको तयारी गरिएको छ।

हामी काभिड १९ को महामारीका बिचबाट जादै गर्दा विपदका आधारवस्तु समेतलाई पहिलो पटक समावेश गरी निर्माण भएको SSDPको अन्तिम बर्ष र नयाँ शिक्षा क्षेत्रको योजना निर्माण गर्दै गर्दा पहिलो पटक संघीयताको कार्यान्वयनमा जादै गर्दा केही संवैधानिक अधिकार र स्वायत्ततासहितको पृष्ठभूमिमा यो शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण भएको हो।

नेपालको संविधानको धारा ३१ ले अनिवार्य र निशुल्क आधारभूत र निशुल्क माध्यमिक शिक्षालाइ नागरिकको मौलिक अधिकारका रुपमा स्थापित गरेको प्रस्तुत सन्दर्भमा अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले स्थानीय सरकार र मुख्य गरी वडा समितिहरुलाइ जिम्मेवार बनाएको छ । मौलिक अधिकार संविधानले संवैधानिक उपचार सहितको अधिकार हुनुको नाताले यि शिक्षा व्यवस्थापनक कुरा राज्यको दायित्व भित्र पर्ने हुनाले सबै विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरुलाई अनिवार्य विद्यालय शिक्षामा सहभागि गराएर नागरिकको मौलिक अधिकार सुनिश्चित गरिने मनसायका साथ प्रस्तुत शिक्षा योजना निर्माण गरिएको हो।

सन् २०३० सम्म विश्वमा निश्चित लक्ष्य हासिल गर्नका लागि विश्वका साझा समस्या र उपलव्धिलाई मध्यनजर गर्दै १७ वटा दिगो विकासका साझा लक्ष्यहरु निर्धारण गरेको छ। यी लक्ष्यहरुमध्ये ४ नम्बरमा रहेको दिगो विकासको लक्ष्य राखेको छ। जसमा सन् २०३० सम्ममा सबैका लागि समावेशी तथा समानतामा आधारित गुणस्तरीय शिक्षाका साथै जीवनपर्यन्त सिकाइको सुनिश्चितता गरिने कुरा उल्लेख गरेको छ । त्यो साझा प्रतिवद्धताको पक्ष राष्ट्र नेपाल पनि भएकाले यस नगरपालिकाले पनि उक्त लक्ष्य पुरा गर्न तथा राष्ट्रिय उपलव्धि प्राप्त गर्न समेत यो योजनाको आवश्यकता परेको हो।

त्यसै गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ११ मा स्थानीय तहको काम,कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत (ज) मा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा सम्वन्धी विद्यालय अनसमति देखि सञ्चालन एवम् नियमनको काम समेत स्थानीय तहहरुको भएकाले सोही बमोजिम विद्यालय तहको शिक्षा व्यवस्थापन र विकासको लागि यस योजनाले सहयोग गर्ने अपेक्षाका साथ यो १० बर्षे योजना तयार पारिएको हो।

२.२ दीर्घकालिन राष्ट्रिय सोच

संघीय नेपालको दीर्घकालिन सोच र दृष्टिकोणले समग्र नेपालको हित र पक्षमा पैरवी गरे पनि त्यो सोच प्राप्तिको लागि सबै स्थानीय सरकारहरुले सोही वमोजिम अगाडि बढ्न आवश्यक छ । तसर्थ राष्ट्रिय सोचको प्रत्यक्ष असर हाम्रो नगरपालिकाको शिक्षा योजनामा पर्नु स्वभाविक हो । तसर्थ राष्ट्रिय सोचको "समृद्ध नेपाल,सुखी नेपाली"को दीर्घकालिन सोच राखेको हाम्रो देशले वि.सं. २०७९ सम्मा अतिकम विकसितबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नति हुने र वि.सं. २०८७ मा दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्त गर्दै उच्च मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुने दीर्घकालीन सोच राखेको पाइन्छ । त्यसै गरी शिक्षाको विकासका लागि "सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणका लागि मानव संसाधनको विकास" भन्ने दीर्घकालीन सोच राखेको पाईन्छ ।

२.३ गोदावरी नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच तथा गन्तव्य

गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत सभ्य,समुन्नत,स्वावलम्बी,राष्ट्रप्रति सकारात्मक एवम् नैतिकवान जनशक्ति तयार गर्ने ।

२.४ लक्ष्य

अनिवार्य र निशुल्क शिक्षामा सबैको पहुच सुनिश्चित गर्दै दक्ष,प्रतिस्पर्धी,श्रमप्रति प्रतिवद्ध नागरिक तयार गर्ने ।

२.५ प्रमुख उद्देश्यहरु

- सबै बालबालिकाहरुका लागि सर्वाङ्गीण विकासमा केन्द्रित गुणस्तरीय बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने ।
- अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गरी गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।
- माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय,जीवनोपयोगी र प्रविधिमैत्री वनाउने ।
- औपचारिकशिक्षाको अवसरबाट बञ्चित भएका सबै उमेर समूहका व्यक्तिहरुलाई अनौपचारिक,वैकल्पिक अथवा खुला शिक्षाको माध्यमद्धारा शिक्षाको मूलधारमा ल्याउने ।
- स्थानीय परिवेशसँग बालबालिकालाई परिचित गराइ धार्मिक,सास्कृतिक एवम् परम्परागत कला,ज्ञान,सीपको रुपान्तरण तथा हस्तान्तरणका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्ने ।
- दक्ष,स्वावलम्बी एवम् स्वरोजगार जनशक्ति उत्पादन गर्न प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षालाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने ।
- योजना अवधिभित्र प्रत्येक वडामा एक नमुना विद्यालय निर्माण गर्ने ।
- विद्यालय र समुदाय बिचको समन्वय बढाइ समुदायको सक्रिय सहभागिता र संलग्नता कायम गर्ने ।
- पेशाप्रति प्रतिवद्ध,स्वप्रेरित,दक्ष शिक्षकहरुलाई प्रोत्साहन गर्दै सवै शिक्षकहरुको पेशागत सीप विकास तालिम मार्फत दक्षतामा वृद्धि गर्ने ।

- विद्यार्थी संख्याको आधारमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण गर्ने।
- विद्यालयमा भय,विभेद र दुर्व्यबहारमुक्त वातावरण निर्माण गरी बालमैत्रि शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्ने।
- सार्वजनिक तथा निजी शैक्षिक संस्थाहरुका असल अभ्यासहरु आदानप्रदान गरी शिक्षा प्रणाली सवलीकरण गर्ने।
- सम्पूर्ण प्रकारका शैक्षिक संस्थाहरुमा अनुगमन,सुपरिवेक्षण तथा मेन्टोरिङमा नियमितता र प्रभावकारिता वृद्धि गरी व्यवस्थापनमा सुशासन, पारदर्शिता र जवाफदेहिताको प्रत्याभूति गरी शैक्षिक सुशासन प्रवर्धन गर्ने।
- आपतकालिन र संकटपूर्ण परिस्थितिमा समेत बालबालिकाको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गर्ने।

२.६ शिक्षाको दीर्घकालिन रणनीति

यस शिक्षा योजनाले नेपालको संविधान,स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन,२०७४ र अन्य प्रचलित कानुनहरुको कार्यान्वयन गर्दै नगरवासीहरुलाई गुणस्तरीय र रोजगारमूलक शिक्षा प्रदान गर्न शिक्षाका लागि तोकिएका उद्देश्यहरु प्राप्तिका लागि शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमहरु देहायका रणनीति र कार्यनीतिका आधारमा निर्माण गरिनेछन्।

तालिका : गोदावरी नगरपालिकाको शिक्षा क्षेत्रको रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१. सबै वालवालिकाहरुका लागि गुणस्तरीय बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने।	१. संघीय सरकारबाट दिइदै आएको अनुदानलाइ निरन्तरता दिदै नगरपालिकाबाट समेत थप अनुदान दिइनेछ। २. प्रारम्भिक वालविकासमा कार्यरत सहजकर्ताहरुका लागि तालिम दिने व्यवस्था गरिनेछ। ३.निर्धारित मापदण्ड अनुसार बसाइ व्यवस्थापन, खेल सामाग्री,टिभि,वालउद्यान सहित वालमैत्रि कक्षाकोठा न्यवस्थापन गरिनेछ। ४. दिवा खाजालाइ व्यवस्थित र गुणस्तरीय वनाउन संघीय सरकारबाट दिइदै आएको अनुदानमा थप गरिनेछ। ५. सबै वालवालिकाको आर्थिक, सामाजिक,भाषिक, सास्कृतिक विविधता सम्वोधन गर्दै वालविकासको ुहभागिता तथा पहुँचको सुनिश्चितता गरिनेछ।
२. अनिवार्य,निशुल्क र गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।	१. वडा कार्यालयहरु मार्फत विद्यालयबाहिर रहेका वालवालिकाहरुको संख्या एकिन गराउने। २.सम्पूर्ण किसिमका वालवालिकाहरुलाइ शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न प्रत्येक वर्ष भर्ना अभियान सञ्चालन गरिनेछ। ३. वडा कार्यालयहरुलाइ विद्यार्थी भर्ना गराउन र विद्यालय जान प्रोत्साहन गराउन जिम्मेवार वनाइनेछ। ४.विद्यालयमा विद्यार्थी टिकाइ राख्न र कक्षा छाड्ने समस्या निराकरण

रणनीति	कार्यनीति
	गर्न दिवा खाजा,छात्रवृत्ति लगायता प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम निरन्तरता दिने। ५. विद्यार्थी संख्या अनुसार शिक्षक दरवन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण गरी अपुग शिक्षक नगरपालिकाले नगर शिक्षक नियुक्त गरी विद्यार्थीको पढाइ सुनिश्चित गरिनेछ। ६. संघीय र प्रदेश सरकारसँग लागत साझेदारी कार्यक्रममार्फत आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार विकास गरिनेछ। ७. वालिका, अशक्त,असहायहरुका लागि विशेष प्राथमिकता दिई त्यस्ता वालवालिकाहरुलाई आधारभूत देखि माध्यमिक तहसम्म निशुल्क शिक्षादिइनेछ। ८.शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न पठन सीप विकास तथा गणितिय सीप विकासका क्रियाकलापहरुलाइ विद्यालयमा नियमित गरिनेछ।
३.निशुल्क माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच विस्तार र गुणस्तर वृद्धि गर्ने।	१.माध्यमिक शिक्षा क्रमशः निशुल्क गर्दै लगिनेछ। २.विषयगत शिक्षणलाइ प्रभावकारी वनाउन विषयगत शिक्षकहरुको समूह वनाइ समयसमयमा अन्तरक्रियाहरु सञ्चालन गरिनेछ। कक्षा अवलोकन,मूल्याङ्कन,पृष्ठपोषण जस्ता कार्यहरुमा यस्ता समूहलाइ सक्रिय वनाइनेछ। ३. शिक्षा सेवाबाट निवृत्त शिक्षक,कर्मचारी,पेशाविद् लगायतलाइ निरिक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्यका सदुपयोग गरिनेछ। ४. विद्यार्थीको कक्षाकार्य,परियोजनाकार्य,मूल्याङ्कन प्रणालीलाइ व्यवस्थित र सुदृढ गर्दै लगिनेछ। ५. विद्यालयहरुमा सिकाइ कुना,पुस्तकालय,प्रयोगशालाको व्यवस्था गर्न आवश्यक प्रवन्ध गरिनेछ। ६. हरेक विद्यालयमा पाठ्यक्रम,पाठ्यसामाग्री,स्रोत सामाग्री तथा उचित कक्षाकोठा व्यवस्थापन गरी सिकाइ सुदृढीकरण गरिनेछ। ७. सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका असल अभ्यासहरु आदानप्रदान गरिनेछ। ८. विद्यालयस्तरीय परीक्षा प्रणालीमा सुधार ल्याईनेछ।
४.पूर्वाधार र प्रविधिको विकासमार्फत सबै तहको शिक्षामा गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने।	१. एक वडा एक नमुना विद्यालय कार्यक्रम लागु गरिनेछ। २. विद्यालयमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माणको निम्ति संघीय सकार,प्रदेश सरकारबाट प्राप्त वजेटका साथै नगरपालिकाको कोषबाट समेत वजेट विनियोजन गरिनेछ। ३. आपतकालिन अवस्थामा समेत शिक्षालाइ निरन्तरता दिन विद्यालयलाइ प्रविधिमैत्री वनाउने,शिक्षकहरुलाइ तालिम प्रदान गर्ने साथै स्रोतसामग्रीहरु विकास गर्ने।
५.संस्थागत विद्यालयको नियमन	१. संस्थागत विद्यालयमा कार्यान्वयनमा रहेको

रणनीति	कार्यनीति
तथा सेवामूलक संस्थाको रुपमा रुपान्तरण गर्दै लैजाने।	पाठ्यक्रम,पाठ्यपुस्तक,भौतिक वातावरण,आर्थिक पक्ष,शिक्षक,कर्मचारी लगायत समग्र पक्षको नियमन गरिनेछ। २. नितिगत र कानुनी व्यवस्था मार्फत नाफामूलकबाट सेवामूलक संस्थाको रुपमा रुपान्तरण गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ।
६. अनौपचारिक तथा खुला सिकाइ सुनिश्चित गर्ने।	१. निरक्षर व्यक्तिहरुको तथ्याङ्क संकलन गरिनेछ। २. निरक्षर व्यक्तिहरुका लागि आधारभूत साक्षरता र निरन्तर साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। ३. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुमार्फत निरन्तर सिकाइ कार्यक्रम निरन्तरता दिइनेछ। ४. सरस्वती मा.वि. गेटामा सञ्चालित खुला विद्यालयलाइ व्यवस्थित र सुविधा सम्पन्न वनाउन प्रदेश र संघ सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ साथै माग र आवश्यकताका आधारमा अन्य विद्यालयलाइसमेत खुला शिक्षा प्रदान गर्न अनुमति दिन सकिनेछ।
७. प्राविधिक र व्यवसायिक सीप विकासको अवसर र पहुँच सुनिश्चित गर्ने।	१. ऋत्भ्ख्त् र अन्य तालिम प्रदायक निकायसँग समन्वय गरी व्यवसायिक सीपमा स्थानीयको पहुँच वढाइनेछ। २. हाल सञ्चालनमा रहेका प्राविधिक विद्यालयहरुलाई प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग सहकार्य गर्दै सुविधासम्पन्न वनाउदै लगिनेछ। साथै ती वाहेकका विषयहरु सञ्चालन गर्न चाहने विद्यालयहरुलाइ अनुमति र सिफारिस प्रदान गर्दै प्राविधिक शिक्षामा प्रोत्साहन गरिनेछ। ३. निश्चित मापदण्डका आधारमा गरिब,जेहेन्दार परिवारका वालवालिकालाइ प्राविधिक शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न छात्रवृत्ति प्रदान गरिनेछ।
८. शैक्षिक सुशासन,पारदर्शिता र सेवा प्रवाहमा सुधार ल्याउने।	१. कानुन बमोजिम विद्यालयहरुको सामाजिक परीक्षण तथा आर्थिक कार्यप्रणाली व्यवस्थित गरिनेछ। २. विद्यालयको वृहत विकासका लागि विद्यालय सुधार योजना निर्माणको कार्यलाइ आवश्यकता,स्रोतसाधन र समुदायसँग आवद्ध गरिनेछ र कार्यान्वयन योग्य तुल्याइनेछ। ३. आवश्यकता र कार्यसम्पादन सूचकका आधारमा प्राथमिकिकरण गरी अनुदान,शैक्षिक सुदृढिकरण अनुदान लगायतका अनुदान उपलव्ध गराइनेछ। ४.विद्यालयका प्र.अ.,वि.व्य.स. का पदाधिकारी हरुका लागि व्यवस्थापकीय क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ। ५.अभिभावक अन्तरक्रिया तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
९.विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा विद्यालय सूरक्षाका उपाय अपनाउने।	१. विपद जोखिम न्युनिकरणका सम्वन्धमा शिक्षक,विद्यार्थी र अन्य सरोकारवालाहरुको भूमिका अभिवृद्धि गरिनेछ। २. विद्यालयको व्यवस्थापकीय क्षमता विकास तालिमको विषयवस्तुमा विपद व्यवस्थापन सम्वन्धी सामग्री समेटिनेछ।

रणनीति	कार्यनीति
	३. विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा स्वीकृत डिजाइन,भवन संहिता र सामाजिक वातावरणीय कार्यढनचन अनुरुप भएनभएको अनुगमन गरी वातावरणमैत्री र सुरक्षित भएको सुनिश्चित गरिनेछ।
१०.स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्ने।	१. स्थानीय परिवेशसँग वालवालिकालाइ परिचित गराइ धार्मिक,सास्कृतिक एवम् परम्परागत कला,ज्ञान,सीपको रुपान्तरण तथा हस्तान्तरणका लागि कक्षा १ देखि ८ सम्म स्थानीय पाठ्यक्र वनाएर लागु गराइनेछ। २. माध्यमिक तहमा ऐच्छिक विषय छनोट गर्दा स्थानीय परिवेश सुहाउदो तथा व्यवसायिक र सीपमूलक विषय पढाइ गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ। ३.दक्ष,स्वावलम्वी एवम् स्वरोजगार जनशक्ति उत्पादन गर्न प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षालाइ प्राथमिकता प्रदान गर्ने।
११.विद्यालय र समुदाय बिचको समन्वय बढाइ समुदायको सक्रिय सहभागिता र संलग्नता कायम गर्ने।	१.विद्यालयमा भय,विभेद र दुर्व्यवहारमुक्त वातावरण निर्माण गरी वालमैत्रि शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्ने। २. विद्यालय शान्तिक्षेत्र घोषणा भइसकेको सन्दर्भमा विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारका हस्तक्षेप,अवरोध लगायतका विभिन्न दलहरुका कायक्रमहरु हुन नदिने।
१२. शिक्षकहरुको पेशागत सीप एवम् दक्षतामा वृद्धि गर्ने।	१. विद्यार्थी संख्याको आधारमा शिक्षक दरवन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण गर्ने। २. पेशाप्रति प्रतिवद्ध,स्वप्रेरित,दक्ष शिक्षकहरुलाइ प्रोत्साहन गर्ने। ३. माग र आवश्यकतामा आधारित छोटो अवधिका पेशागत सीप विकास तालिम मार्फत शिक्षकहरुको दक्षतामा वृद्धि गर्ने। ४. हरेक वर्ष उत्कृष्ट शिक्षकहरुलाइ पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था गरिनेछ। ५. विषयगत शिक्षकहरुको समूह बनाइ छलफल, अन्तक्रिया तथा कार्यशालाहरु सञ्चालन गरिनेछन्।

परिच्छेद तीन
शिक्षाका क्षेत्रहरु

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.१.१ परिचय

गर्भावस्थादेखि ८ वर्षसम्मको उमेरलाई प्रारम्भिक बालविकास उमेर भन्ने जनाउँदछ । त्यसैगरी यस उमेर समूहका बालबालिकाहरुको सर्वाङ्गीणविकाश वौद्धिक, सामाजिक, संवेगात्मक एवम् भाषिक पक्षहरुको समुचित विकाश,शिक्षक, सहयोगी कार्यकर्ताहरु, अभिभावक तथा बालबालिकालाई लक्षित गरिएको नीति तथा कार्यहरुलाई प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम भन्ने जनाउँदछ । प्रारम्भिक बालविकासको मुख्य उद्धेश्य गर्भावस्थादेखि ८ वर्षसम्मका सम्पूर्ण बालबालिकाहरुको सर्वाङ्गीण विकासका लागि अति आवश्यक तत्वहरु राम्रो स्वास्थ्य, पर्याप्त पोषण, सुरक्षा तथा संरक्षण उत्प्रेरणा तथा सिकाई एवम् संवेदनशील स्याहार उचित पालनपोषणका अवसरहरु प्रदान गर्नु हो ।दीगो विकासका १७ ओटा लक्ष्यहरु मध्ये ११ ओटा लक्ष्यहरु प्रत्यक्षरुपमा प्रारम्भिक बालविकाससँग सम्वन्धित रहेकोले सबै नीति तथा कार्यक्रमले ती लक्ष्यहरुलाई प्राप्त गर्न आपसी समन्वय र सहकार्यमा काम गर्ने वातावरण बन्नुपर्ने देखिन्छ।

बालबालिका आमाको गर्भमा हुर्कदै गर्दा आमाको मानसिक स्वास्थ्य एवम् आहार विहारका कारण पर्न सक्ने प्रभावदेखि बालबालिकासँग गरिने व्यवहारको प्रत्यक्ष प्रभाव बालविकासमा पर्ने तमाम अध्ययन तथा अनुसन्धानवाट प्रमाणित तथ्य हो। आजका आमाबुबा र शिक्षकहरुको व्यवहारको परिणाम भोलिको समाजले भोग्नु पर्ने यथार्थको माझवाट निर्माण भएका धेरै नीति तथा कार्यक्रमले बालबालिकाको सर्वपक्षीय विकास गर्नु पर्ने अवस्थाको सुनिश्चित गरिनु पर्दछ। मानव मस्तिष्कको लगभग ८७ प्रतिशत भाग ३ वर्षको उमेरमा विकास हुन्छ भने बालबालिकाहरुले जीवनको पहिलो केही वर्षमा खाएको खाना र त्यसवाट प्राप्त गरेको शक्तिको ५० देखि ७५ प्रतिशत हिस्सा मस्तिष्क विकासमा उपयोग हुने कुरा विभिन्न अध्ययनले पुष्टि गरेको पाइन्छ। यति मात्रै नभईकन बालबालिकाको विकास,स्वास्थ्य, शिक्षा र वातावरणमा आज गरेको लागानीले भविष्यमा ठूलो गुणात्मक प्रतिफल दिने र समग्र गोदावरी नगरपालिका नै अग्रगमनको पथमा अगाडि बढ्ने कुरामा कुनै दुविधा छैन।

३.१.२वर्तमानअवस्था

हाल यस गोदावरी नगरपालिकामा जम्मा ५६ वटा सामुदायिक र ३६ वटा संस्थागत गरी जम्मा ९२ वटा विद्यालयहरु मध्ये ५४ सामुदायिकविद्यालयमाजम्मा १०८ ओटाबालविकास केन्द्र सञ्चालनमा रहेकाछन्।

शैक्षिकसत्र २०७७माप्रारम्भिकबालविकास केन्द्रमाभर्ना भएकाबालबालिकाहरुको संख्या

विद्यार्थी भर्ना	सामुदायिक (प्रतिशत)				निजि(प्रतिशत)			
	छात्रा	छात्र	जम्मा	लैंगिक	छात्रा	छात्र	जम्मा	लैंगिक

प्रारम्भिकबालविकास				समता सुचांक				समता सुचांक
प्रारम्भिकबालविकास	849	863	1712	0.98	962	1413	2375	0.98

३.१.३ लक्ष्य

बालविकास उमेर समुहकाबालवालिकाहरु लाईकक्षा १ माअध्ययनकालागीतयार गर्ने।

३.१.४ उद्धेश्यहरु

- चारवर्ष उमेरका बालबालिकाकालागिआधारभूतशिक्षाको तयारीकानिम्तिबालविकास सेवामापहुँच बढाउने।
- गर्भदेखि चारवर्षसम्मको उमेर समूहकाबालवालिकालाई पोषण, सुरक्षा र विकासकालागिअभिभावकहरुलाई सहयोग र सचेत गराउने।
- चार वर्ष उमेर समूहका सबै बालवालिकाहरुलाई १ वर्षको बालविकास शिक्षाकार्यक्रमको माध्यमबाट शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, संवेगात्मक, नैतिक र सृजनात्मकपक्षको विकास गराई कक्षा १ माप्रवेशकालागितयार गराउने।
- वालविकास केन्द्रमाभौतिक, कक्षाकोठा व्यवस्थापन, खेल सामाग्रीव्यवस्थापनलक्षित समूहका वालवालिकाहरुलाई बालविकास केन्द्रमाल्याउने।
- बालविकास केन्द्रहरु समानुपातिक रुपमावितरण गर्ने।

३.१.५ रणनिति

- पोषण र बालअधिकार बारे अभिभावकहरुलाई जानकारी दिने र सुनिश्चिततागर्ने।
- बालविकास केन्द्र विद्यालयशिक्षाको अभिन्नअंगको रुपमाविकास गरि सबै बालवालिकाहरुकालागिअनिवार्य भर्ना गरिनेछ ।
- प्रारम्भिकबालविकास कक्षाहरुको न्यूनतम मापदण्ड अनुसार व्यवस्थापन, रेखदेख तथाशिक्षाको नक्सांकन र पुर्नवितरण गरिनेछ।
- बालवालिकाहरुको बौद्धिक तथा संवेगात्मकविकासकालागिअभिभावकशिक्षा (सचेतना) कार्यक्रमगरिनेछ।
- बालविकासमाअध्ययनरत बालवालिकाहरुको अभिलेखिकरण गरिनेछ।
- प्रारम्भिकबालविकास केन्द्रमाअध्ययनरत गरिव, अनाथ, असहाय र अपांगताभएकाबालवालिकाहरुलाई स्थानियनिकायले संरक्षण गरि समतामुलकशिक्षाप्रदानगरिने छ।
- आजको यो वैज्ञानिक युगमाशिक्षामाप्रविधिको प्रयोग गर्नु पर्ने अवस्थालाई मध्यनजर गरि बालविकास कक्षाहरुकालागिप्रविधिमैत्रिकक्षाव्यवस्थापनगरिने छ।

- प्रविधिमैत्रिबालविकास कक्षाव्यवस्थापनकालागिबालविकास सहयोगीकार्यकर्ताहरुलाई प्रविधिमुलकतालिमको व्यवस्थापनगरिने छ।
- बालविकास कक्षाहरुकालागिन्युनतम मापदण्ड अनुसारका खेल सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन गरी मनोरञ्जनपूर्ण सिकाईको व्यवस्थापनगरिने छ।
- प्रारम्भिकउमेरका बालवालिकाहरुलाई मध्यनजर गरि निजितथा सामुदायिक क्षेत्रलाई प्रोत्साहितगर्दै बालउद्यानको अवधारण अनुसार व्यवस्थापनगरिने छ।

३.१.६ कार्यनिति

- अभिभावकहरुलाई जिम्मेवार बनाइने छ।
- बालविकास केन्द्रहरुको भौतिकपक्ष र बालविकास सहयोगीकार्यकर्ताहरुको योग्यताक्षमतालाई बढाउने कार्यनिति तय गरिने छ।
- हरेक वालिवकास केद्रहरुमा प्रत्येक २० जना वालवालिका बराबर कम्तीमा एकजना आयाको व्यवस्था गर्ने।
- तथ्यांक संकलनगरि बालविकास केन्द्रहरुको सुधार तथाप्रर्वद्धन गर्नका लागि लगानी सुनिश्चिततागरिने छ।
- बालविकासमाअध्ययनरत बालवालिकाहरुकालागि स्वस्थतथापोषणयुक्त खाजाको व्यवस्थापनगरिनेछ ।
- बालविकास केन्द्रमानियमित स्वास्थ्य परिक्षणको व्यवस्थामिलाईने छ।
- बालविकास केन्द्रहरुलाई बसाई व्यवस्थापन, सिकाई सामाग्रीहरु, सन्दर्भ सामाग्रीहरु उपलब्ध गराई सिकाईको वातावरण निर्माण गरिनेछ।
- आवागमनतथा सुरक्षा र सहयोगीबन्नअभिभावकहरुलाई जिम्मेवार बनाईने छ।
- अपांगताको प्रकृतिअनुसार सम्बन्धितबालविकास केन्द्रको पहुँचलाई सुनिश्चितगरिनेछ।
- अपागंताभएकाबालवालिकाकाअभिभावकहरुलाई आयमुलकसिपतथा रोजगारको अवसरमाप्राथमिकतादिईनेछ।
- कक्षा १माभर्ना हुने सबै बालबालिकाहरुले बालविकास केन्द्रको अनुभवप्राप्त गरेको सुनिश्चिततागरिनेछ ।
- बालविकास केन्द्र नजिकको जनघनत्व, जागरुकजनता, सामुदायिक सम्पत्तिको सुरक्षातथाविकास क्षेत्रको सम्भावनाको आधारमाबालउद्यानको विकास क्रमशःगरिनेछ ।

तालिका : पहिलो पाँच बर्षको कार्यान्वयनतालिका

क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	कार्यविधि	अनुमानितलागत(हजारमा)	समय अवधि
१	भर्नाकार्यक्रम सञ्चालनगर्ने।	बा.वि.के.,विद्यालय, संघसंस्था,सम्बन्धित वडा र नगरपालिका	बैठक,गोष्ठी, प्रचार प्रसार घरदैलो	५००	प्रत्येक शैक्षिक सत्रको पहिलो महिना
२	अभिभावक सचेतिकरण सञ्चालन	बा.वि.के.,विद्यालय, संघसंस्था,सम्बन्धित वडा र नगरपालिका	बैठक,गोष्टि, रेडीयो शिक्षाकार्यक्रम अनुगमन सुचकका साथएकलतथा संयुक्त सघन अनुगमननिरीक्षण	३००	निरन्तर
३	व्यवस्थितबालविबास केन्द्र, शिशु स्याहार केन्द्रहरुको सञ्चालनकालागिन्युनतम मापदण्ड पूरा भएनभएको अनुगमनगरि नियमनकालागिआवश्यककदम बढाउने।	सम्बन्धित वडा र नगरपालिका	बैठक, तालिम, अन्तरक्रिया, छलफल, अवलोकन भ्रमण तथा सहयोग आवश्यकतापहिचानतथा सामाग्रीउपलब्ध	५००	निरन्तर
४	बालविकास सहयोगीकार्यकर्ताहरुको क्षमताअभिवृद्धिका लागि प्याकेजमाआधारित तालिम, गोष्टि, सेमिनार सञ्चालन गरी गुणस्तरिय सिकाई क्रियाकलाप सञ्चालनगर्ने।	नगरपालिका र संघसंस्था बा.वि.के.,विद्यालय, संघसंस्था, नजिकको, स्वास्थ्य संस्था, समुदाय, सम्बन्धित वडा र नगरपालिका	नक्सांकनको आधारमा आवश्यकतापहिचान, सीपमुलकतथा रोजगारमुलक छोटो अवधिको तालिम सञ्चालनगर्ने।	५०००	निरन्तर
५	स्वास्थ्य परिक्षण शिविर सञ्चालनतथासिकाई सामाग्री, अभ्यास पुस्तिकाव्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने।	सम्बन्धित वडा र नगरपालिकातथा संघ संस्था	आवश्यकतापहिचान र समन्वयतथा सामाग्रीवितरण माग संकलनतथावितरण	१०००	हरेक वर्ष

क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	कार्यविधि	अनुमानितलागत(हजारमा)	समय अवधि
६	समुदायको बस्ती, बालवालिकाहरुको संख्या र बालविकास केन्द्रको दुरीलाई आधारमानीबालविकास केन्द्रको नक्साँकन , पुर्नवितरण र समायोजन गर्ने।	नगरपालिका र संघसंस्था	माग संकलनतथावितरण	३०००	प्रत्येक वर्षको चैत्र महिना सम्म
७	आर्थिकरुपमाविपन्नअभिभावकहरुलाई आयमूलकसिपतथा रोजगारको व्यवस्थामिलाउने।	सम्बन्धित वडा र नगरपालिकातथा संघ संस्था	आवश्यकतापहिचान, सीपमुलकतथा रोजगारमुलक छोटो अवधिको तालिम सञ्चालनगर्ने।	५४०००	प्रत्येक शैक्षिक सत्रको पहिलो महिना
८	सबै बालविकास केन्द्रहरुमा स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, सिकाई सामाग्रीलगायत राष्ट्रिय न्युनतम मापदण्डमा उल्लेखित सुविधाउपलब्ध गराउने व्यवस्थामिलाउने।	सम्बन्धित वडा र नगरपालिकातथा संघ संस्था	आवश्यकतापहिचान गरी निर्माणका लागि सहयोग उपलब्ध गराउने।	५००	प्रत्येक आ.ब.को दोस्रो चौमासिक
९	अपांगताभएकाबालवालिकाहरुकालागि सहयोगी सामाग्री (सेतो छडी, इयर डिभाइस, ह्विलचियर आदी) को व्यवस्थागर्ने।	सम्बन्धित वडा र नगरपालिकातथा संघ संस्था	आवश्यकतापहिचान गरीसहयोग उपलब्ध गराउने।	३०००	प्रत्येक शैक्षिक सत्रको शुरुमा
१०	दिवाखाजाको तयारीकालागि भान्छे, भान्छा व्यवस्थापनतथा भाँडाकुँडा खरिद	सम्बन्धित वडा र नगरपालिकातथा संघ संस्था	माग संकलनतथावितरण	३०००	प्रत्येक शैक्षिक सत्रको शुरुमा
११	वालविकास केन्द्रमा आयाको	नगरपालिका	नक्सांकनको आधारमा	५०००	प्रत्येक वर्ष क्रमश

क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	कार्यविधि	अनुमानितलागत(हजारमा)	समय अवधि
	व्यवस्थापन		आवश्यकतापहिचान,सहयोग प्रदान		

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ पृष्ठभूमि

मानव जीवनयापनका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान सीप आर्जन गर्ने गरी घर परीवार तथा समुदायमा आफ्ना विचारहरु अभिव्यक्त गर्न र समाजमा घुलमिल तथा आफुलाई सामाजिक परिवेशमा समायोजन गरी सामाजिकिकरणमा सहज बनाउने प्रारम्भिक वालविकास देखि कक्षा ८ सम्मको शिक्षालाई आधारभूत शिक्षा भनिन्छ । नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३१ मा र शिक्षा ऐन, २०२८ ले समेत आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क हुनेछ भन्ने व्यवस्था मौलिक हक अन्तर्गत राखिएको छ । हाल आधारभूत शिक्षालाई मौलिक अधिकारको रुपमा स्थापित गरिएको छ । शिक्षामा सबैको पहुँचका लागि राजनैतिक प्रतिवद्यताको कमि रहेको र गरीएका प्रतिवद्धताहरु पनि कार्यान्वयनमा आएको देखिदैन । एकातर्फ निर्दिष्ठ सिकाईलाई मात्र स्तरीयता मान्ने र अर्कोतर्फ कागजि काम कार्वाहिलाई मात्र आफ्नो जिम्मेवारी र दायीत्व सम्झने स्थिति देखिईरहेको विद्यमान अवस्थामा व्यवहारिक परिवर्तन, श्रमसँगको आस्था, जीवनोपयोगी खोज अनुसन्धान, संस्कार र संस्कृतिप्रति लगाव, नैतिक आचरण र जिम्मेवारी, मौलिक रुपमा विज्ञान उपयोग गर्न सक्ने गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षा प्रदान गर्ने उद्धेश्यमा केन्द्रित रही यस खण्डमा आधारभूत शिक्षाको कक्षा १ देखि ८ सम्म आगामी १० वर्षभित्रका विभिन्न क्रियाकलापहरु यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

३.२.२ दुरदृष्टि

शिक्षा क्षेत्रमा गोदावरी नगरपालिका भित्र प्रत्येक नागरिक लाई आधारभुत तहको व्यवहारिक शिक्षाका लागि सीप दक्षता अभिवृद्धि गर्दै गतिशिल तथा सभ्य नागरिक तयार गरिने ।

३.२.३ वर्तमान अवस्था

गोदावरी नगरपालिका भित्र शैक्षिक सत्र २०७७ सम्ममा कक्षा १-८ सम्म सञ्चालन भएका जम्मा ६० वटा अधारभुत विद्यालयहरू मध्ये ३९ वटा सामुदायिक विद्यालय जसमा (कक्षा १-३ सम्मका ३ वटा, कक्षा १-५ सम्मका २७ वटा र कक्षा १-८ सम्मका ९ वटा र२१ वटा संस्थागत विद्यालयहरू मध्ये (कक्षा १-३ सम्मका ५ वटा, कक्षा १-५ सम्मका ४ वटा र कक्षा १-८ सम्मका १२ वटा) त्यसका साथ साथैगोदावरी नगरपालिका भित्र आधारभुत तहमा शैक्षिक सत्र २०७८ माजम्मा २६९१९ अध्ययनरत विद्यार्थीहरू मध्ये १५८०१ विद्यार्थीहरु सामुदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत रहेका छन भने १११११८वद्यार्थीहरू संस्थागत वद्यालयहरूमा अध्ययनरत रहेका छन । गोदावरी नगरपालिकाको वर्तमान अवस्था केलाएर हेर्दा आधारभूत तह कक्षा १-८ को खुद भर्ना दर ९५.३ प्रतिशत, कुल भर्ना दर १०६.३ प्रतिशत रहेको छ, प्रारम्भिक बालविकासको अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकाहरू ७९.६ प्रतिशत रहेको छ । शैक्षिक सत्र २०७७ को अनुसार कक्षा ८ को टिकाउदर ७२.५ प्रतिशत रहेको छ । विद्यालयहरुको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनका साथै दिवा खाजा कार्यक्रमलाई सिकाई तथा विद्यार्थीको स्वास्थ्यसँग प्रभावकारी ढङ्गले जोड्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । आधारभूत तहमा विद्यालय छोड्ने र दोहोर्याउने दरलाई कम गर्नका लागि नगरपालिका भित्र विभिन्न खालका शैक्षिक कार्यक्रमहरू संचालन गर्न अति जरुरी देखिन्छ ।

राष्ट्रिय प्रारम्भिक कक्षा पढाई कार्यक्रमले पनि कक्षा १ देखि ३ का विद्यार्थीहरुको पठन सीपमा सहयोग पनि गर्दै आईरहेको छ । अधारभुत तहको पाठ्यक्रमको सफल कार्यान्वयनको लागि सो तहमा अध्यापन गर्ने शिक्षकहरुको पेशागत क्षमता अभवृद्धि गर्नका लागि तालिम गोष्ठी र सेमिनारहरू पनि संन्चालन गर्न अति आवश्यक देखिन्छ। शिक्षण सिकाइ विधि सुधारका लागि सम्पुर्ण शिक्षकहरुलाई वर्तमान प्रविधिसँग जोड्न पनि सान्दर्भिक छ। हाल गोदावरी नगरपालिका भित्र आधारभूत तहमाजम्मा मध्ये ५३.४प्रतिशत वालवालिकाहरु संस्थागत विद्यालयहरुमा अध्ययनरत छन र ५६.६प्रतिशत वालवालिकाहरू सामुदायिक विद्यालयहरुमा अध्ययनरत छन । जहां स्थागत विद्यालयहरूमा अभिभावकहरूको लगानी रहेको देखिन्छ भने सामुदायिक विद्यालयहरूमा सरकारी तवर वाट आवस्यक सेवा सुविधा विद्यालयहरू लाई दिईएको छ।

३.२.४ लक्ष्य

गोदावरी नगरपालिकाको १० वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना 10 year Education Sector Plan (ESP) ले आधारभूत शिक्षा सम्बन्धी निम्नलिखित लक्षहरु निर्दिष्ट गरिएको छ।

१. आधारभूत तहका सबै वालवालिकाहरुलाई विद्यालयमा निशुल्क भर्ना गरिनेछ।
२. विद्यालयमा न्युनतम भौतिक पुर्वाधार विकास गरिनेछ।
३. विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण तथा विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धी परीक्षण गरिनेछ।
४. कक्षा शिक्षण, विषयवस्तुको एकीकृत सिकाई, व्यवहार कुसल सीपहरुको एकीकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी शिक्षक सक्षमता विकास गरिनेछ।
५. कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङकन प्रणालीलाई शिक्षण सिकाई प्रक्रियामा एकीकृत गरिनेछ।
६. आधारभूत तहमा सञ्चालन गरिने मूल्याकनलाई थप व्यवस्थित बनाईनेछ।
७. विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास सम्बन्धी अभिमुखीकरण गरिनेछ।

३.२.५ उद्धेश्यहरु

गोदावरी नगरपालिकाको १० वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना (ESP) ले आधारभूत शिक्षा सम्बन्धी निम्नलिखित उद्धेश्यहरु राखेको छः

१. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी यस तहको शिक्षामा सबैको समतामुलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
२. आधारभूत विद्यालय उमेर समूहका सबै वालवालिकाहरूलाई आधारभूत तहको शिक्षा पुरा गर्ने अधिकार सुनिश्चित गर्ने।
३. आधारभूत शिक्षा पुरा गरेका सबै वालवालिकाहरुमा न्युनतम सिकाई उपलब्धी हासिल गरी व्यवहारिक जीवनसंग मेल खाने किसिमका आवस्यक ज्ञान सीप र दक्षतामा सक्षम वनाउने।

३.२.६ आधारभूत तहका समस्या र चुनौतीहरू

१. आधारभूत शिक्षामा सबै वालवालिकाहरुको समान पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित हुन नसेको

२. आधारभूत शिक्षा निःशुल्क तथा अनिवार्य भनिएता पनि कार्यान्यन हुन नसकेको।
३. आधारभूत तहमा सिकाईको गुणस्तर सुधार हुन नसक्नुका साथै सम्वन्धित निकायको सुपरिवेक्षणामा कमी हुनु
३. खुद भर्ना दर कम हुनु, कक्षा दोहोर्याउने र कक्षा छोड्ने दर वढी हुनु।
४. लैङ्गिक समता तथा समावेशिता कायम हुन नसक्नु ।
५. बालमैत्री वातावरण निर्माण गर्नुर पर्याप्त भौतिक पूर्वाधार विकास गर्नमा कठिनाइ।
६. शिक्षकहरुको विषयगत र कक्षागत दरबन्दीको व्यवस्थपन हुन नसकेको अवस्था।
८. विद्यार्थी मुल्याङ्कनलाई सिकाई क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गको रुपमा विकास गर्न नसकिएको र आधारभूत तहको परीक्षा प्रणालीमा विश्वसनीयता र वैधता नहुनु।

३.२.७ अवसरहरू

- शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा स्तापित गर्दै स्थानीय तह लाइ दिएको संवैधानिक अधिकारको आधारमा शिक्षाको पहुंच र सहभागितामा विद्धि गरी गुणास्तर सुधार गर्न सकिने।
- सामुदायिक विद्यामलयमा सारोकारवाला अभिभावकहरूको संलग्नतामा वृद्धि गर्न सकिने।
- आधारभुत तहमा अध्यापन गर्ने शिक्षकहरू उच्च शिक्षा हासिल गरेका जनशक्तिहरू नियुक्त भइरहनु।
- सम्वन्धित निकाय वाट शिक्षकको पेशागत क्षमता अभिवृद्धिका लागि समय समयमा आवस्यक पहल भइरहेको।
- अधारभुत तह (कक्षा १–५) मा दिवा खाजा कार्यक्रम का कारण भर्नादर, विद्यार्थी उपस्थिति तथा टिकाउदर कायम भइरहेको।
- नेपालको संविधान २०७२ अनुसार अनिवार्य तथा निशुल्क अधारभुत शिक्षा सम्वन्धी व्यवस्था भएको।

३.२.८ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

आधारभूत शिक्षा सम्बन्धी उद्धेश्यहरु हासिल गर्न देहाए बमोजिमका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ।

१. विद्यालय छोड्ने, कक्षा दोहोर्याउने दर घटाउने तथा खूद भर्ना दर तह पुरा गर्ने दरमा वृद्धि गर्न यस्ता बालबालिकाको अवस्था पहिचान गरी लक्षित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने
२. सामुदायिक विद्यालयमा नेपाल सरकाबाट प्राप्त दरबन्दीको पुनर्वितरण गरी अपुग रहेका विद्यालयहरु विद्यार्थी संख्या र विषयगत आधारमा दरबन्दी थप गर्न नेपाल सरकार समक्ष पहल गर्ने र सो कार्य पुरा नहुन्जेल सम्मका लागि नगरपालिकाले दक्षयोग्यता पुगेका व्यक्तिहरूबाट प्रति ,सक्षम ,स्पर्धाका आधारमा नीजि शिक्षक छनोट तथा परिचालन गर्ने।
३. विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखिकरण गर्ने।

४. विद्यालयमा सरसफाइ, दिवाखाजा भण्डार तथा तयारी लगायतका कार्यक्रमहरु अनुगमन गरी उत्कृष्टलाई पुरस्कार तथा कमजोरलाई सुधार गर्न प्रेरित गर्ने।

५. आधारभूत तह उमेर समूहका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई औपचारिक शिक्षा भित्र सहभागी गराउन वैकल्पिक शिक्षण सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

६. विद्यालयहरूमा प्रविधिमैत्रि, सुरक्षित र बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधार विकास गरी सबै बालबालिकाका लागि सिकाइमैत्री वातावरण विकास गर्ने।

७. प्रत्येक बालबालिकालाई आत्म सम्मानपूर्वक सिक्ने वातावरण निर्माण गर्न सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई जिम्मेवार बनाउने।

८. कक्षा १ -३ सम्मका बालबालिकाको पढाइ सीपको विकास गर्न विभिन्नसघन कार्यक्रम अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्ने।

९. आधारभूत तहमा न्युनतम सिकाई उपलब्धी हासिल गराउन आवधिक रुपमा सिकाईको मुल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाईका लागि शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक र प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति जवाफदेहि हुने प्रणालीको विकास गर्ने।

१०. शिक्षकहरुलाई शिक्षण विधि र प्रविधिमा अद्यावधिक गर्न क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने।

३.२.९ उपलब्धी, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क. उपलब्धी

१. सबै वालवालिकाहरुलाई गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँचको अवसर सुनिश्चित भएको हुनेछ

२. आधारभूत तहकोकुल तथा खुद भर्नादर सतप्रतिशत पुगेको हुनेछ।

३. आधारभूत तहको वालवालिकाको भर्ना अनुपात समदरमापुगेको हुनेछ।

३. कक्षा ८ को टीकाउदर१०० र सिकाई उपलब्धी १०० पुगेको हुनेछ।

४. कक्षा १ मा खुद भर्नादर सतप्रतिशत पुगेको हुनेछ।

ख. नतिजाहरु

१. आधारभूत तहमा अपुग शिक्षक व्यवस्थापनको लागि नगरपालिकाले दक्ष, सक्षम, योग्यता पुगेका व्यक्तिहरुबाट प्रतिस्पर्धाका आधारमा नगर शिक्षक छनौट गरेको हुने,

२. विद्यालय सम्बद्ध पदाधिकारी तथा अन्य सरोकारवाला सँग आधारभूत शिक्षा सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन हुने,

३. आधारभूत तह उमेर समूहका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई औपचारिक शिक्षा भित्र सहभागी गराउन वैकल्पिक शिक्षण सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हुने,

४. विद्यालयहरूमा सुरक्षित र बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधार विकास गरिएको हुने,

५. कक्षा १-३ सम्मका बालबालिकाको पढाइ सीपको विकास गर्न विभिन्न सघन तथा प्रतिस्पर्धात्मक कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएका हुने,

६. आधारभूत तहमा शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक र प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति जवाफदेहि हुने गरी कार्यसम्पादन करार (TOR) कार्यान्वयन भएको हुने,

ग. प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

तालिका : आधारभूत शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरु	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					भौतिक लक्ष्य (१० बर्ष)	कैफियत
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ		
१	भर्ना अभियान सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
२	बालमैत्री तथा मापदण्ड अनुसारको भौतिक पूर्वाधार व्यवस्थापन	संख्या	०	८	८	८	८	६०	
३	सिकाइ उपलब्धि परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	
४	शिक्षकको बिषयगत क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	
५	परीक्षा व्यवस्थापन	पटक	३	३	३	३	३	३	
६	समितिका पदाधिकारीसँग क्षमता विकाससम्बन्धी अभिमुखीकरण, अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
७	कक्षाकोठा तथा फर्निचर व्यवस्थापन	विद्यालय	०	७	७	७	७	२८	

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

अनिवार्य आधारभूतशिक्षाअन्तर्गत सबै बालबालिकाले कक्षा ८ सम्मको गुणस्तरीय शिक्षाप्राप्तगरिसकेपछि विद्यार्थीको रुची र क्षमताअनुसार माध्यमिकतहमाप्राविधिकवा साधारण धारको शिक्षा छनोट गर्ने अवसर प्रदानगर्नुपर्दछ । यस तहको शिक्षालाई जीवनोपयोगी, उत्पादनमूलक, प्रविधियुक्त, सीपमूलक र व्यावहारिक बनाउनु पर्दछ। आधारभूततहमाविद्यार्थीले हासिल गरेको भाषिक र गणितीय सीपको उपयोग गरेर आफ्नो रुचि रक्षमताअनुसार विद्यार्थीले साधारण शिक्षाको लाइनलिएर विभिन्नविषयमाउच्चशिक्षाहासिलगर्ने लक्ष्यलिने वाविभिन्नकिसिमकाप्राविधिक र व्यावसायिकसिपहासिल गरेर भविष्यमाआयआर्जनको बाटो सुनिश्चितगर्ने भन्ने निर्णय माध्यमिकतहको शिक्षाले गर्नुपर्दछ । यिनै कुराहरूलाई ध्यानमा राखेरगोदावरी नगरपालिकाले माध्यमिकतहको शिक्षालाई निशुल्कप्रविधियुक्त, सीपमूलक, निःशुल्क, बालमैत्री, र समावेशी गराउने नीतिलिएको छ।

३.३.२ वर्तमानअवस्था

गोदावरी नगरपालिकाभित्रहालकक्षा १—१०..... र १—१२ ..... सञ्चालितमाध्यमिकविद्यालयहरु छन् ।गोदावरी नगरपालिका शैक्षिक सत्र २०७७ सम्मको जम्मा १९ वटा सामुदायिकविद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन। विशेष गरी सामुदायिकविद्यालयहरु ग्रामिण क्षेत्रमा रहेका छन । विभिन्नजातजाति समुदायमा चेतनाको स्तर बढदै जाँदाशिक्षातर्फ आकर्षक बढेको छ।

माध्यमिकशिक्षाविद्यार्थीहरुलाई सिपमुलकशिक्षादिई रोजगारमुलकहुनु पर्दछ । विद्यालयमासिकेका सिप,क्षमता र दक्षताले भोलिको भविष्यउज्जलहुने कुरा सर्वविदित छ । शिक्षाले मानवजीवनमा आमुल परिवर्तन ल्याउछ ।

३.३.३ संवैधानिकतथानितिगतव्यवस्था

माध्यामिकशिक्षालाई संवैधानिकतथानितिगत रुपमा नै व्यवस्थापनगर्नुपर्ने देखिन्छ। शिक्षालाई मौलिकहक को रुपमाव्याख्या गरेको वर्तमानअवस्थामाशिक्षामानीतिगत सुधार हुनु जरुरी देखिन्छ । निःशुल्क रुपमाशिक्षाप्रदानगर्ने सरल वातावरण तयार हुनु पर्दछ। शिक्षामा सबैका पहुच को सु-निश्चितताको व्यवस्थागर्नुपर्दछ। प्रभावकारी शिक्षानीतिनिर्माण भई कार्यन्वयनहुनुपर्दछ।

३.३.४ लक्ष्य

माध्यमिकशिक्षापश्चातउच्चशिक्षाकालागि सक्षम, सबल र राष्ट्रका लागि योग्यजनशक्तितयार गर्ने ।

३.३.५ उद्देश्य

- आधारभूततहको शिक्षाहासिल गरेका विद्यार्थीहरूलाई सीपमूलक, प्रविधियुक्त र गुणस्तरीय माध्यमिकशिक्षाको अवसर प्रदानगर्ने ।
- माध्यमिकशिक्षालाई समावेशी, बालमैत्री र निःशुल्कबनाउने ।
- माध्यामिकशिक्षाको शिक्षणविधिलाई व्यावहारीक, अनुसन्धानात्मक, सिकाइमैत्रीतथा दण्ड र भयरहितवातावरणद्वारा गुणस्तरीय शिक्षाप्रदानगर्दै प्रर्तिस्पर्धी तथाउच्चशिक्षाहासिलगर्न योग्यबनाउने ।

३.३.६ रणनीती

- आधारभूततह पूरा गरेका बालबालिकालाई निःशुल्कमाध्यमिकशिक्षाको व्यवस्थागर्ने ।
- हरेक तहको अन्तिम परीक्षामा उत्कृष्ठ गर्ने विद्यार्थीहरुलाइ पुरुस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।
- विद्यालयबाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालयभित्रल्याउनएकीकृत कार्यक्रम सञ्चालनगरिनेछ ।
- विद्यालयको भौतिकपूर्वाधार सबल, दक्षविषयगतशिक्षक, पर्याप्त शैक्षिक सामग्री सहितकाविद्यालयहरू बनाइनेछ ।
- अपाङ्गतार समावेशीशिक्षादिने विद्यालयहरूको संख्यमा वृद्धि गरिनेछ ।

- विद्यालयको गुणस्तरीय शैक्षिकविकास तथाव्यवस्थापनकालागि सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको अपनत्व वृद्धि गराई सहयोग लिन सकिनेछ।
- शिक्षण प्रणलीलाईव्यावहारिक तथा सृजनात्मकएवं अनुसन्धानात्मकविधिको विकास गरिने छ । भर्ना अभियानकार्यक्रम सञ्चालन ।आवश्यकता र मागबमोजिमभौतिकपूर्वाधार व्यवस्थापन, विषयगतशिक्षकव्यवस्थापन, विशेष कक्षा सञ्चालनको लागि समन्वय, सम्पर्क गरी स्थापनान, सरोकारवालहरूसँग समन्वय, सहकार्य तथाअन्तरक्रिया छलफल गर्ने, माध्यमिकशिक्षालाई सिकाइवातावरण निर्माण गरी गुणस्तरीय शिक्षाप्रदानगर्ने।
- कक्षाकोठाको सिकाइलाई बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री र छात्रामैत्रीबनाइनेछ।
- सिकाइउपलब्धि वृद्धि गर्नका लागिनिर्देशनयुक्तशिक्षक डायरी प्रकाशन, वितरण तथाकार्यान्वयनमाल्याइनेछ ।
- विद्यालयकोस्वमूल्याङ्कनएवं अन्य माध्यमबाट वर्गीकरण गरी शैक्षिकलगानीगरिने छ।
- सिकाइमूल्याङ्कन, मौजुदाशिक्षकविद्यार्थी संख्याको आधारमाविषयगत दरबन्दीमिलानगरिनेछ।
- बालबालिकामाथिहुन सक्ने शारीरिक तथामानसिक हिंसालाई पूर्णरूपमाअनुकूलसिकाइकालागिलक्षित समूहलाई शैक्षिक सामग्रीवितरण, सूचना सङ्कलन, शिक्षक डायरी छपाइ तथावितरण, विद्यालयको भौतिक, शैक्षिकअवस्थाको आधारमावर्गीकरण तथालगानीगर्ने, दरबन्दीमिलानगर्ने, सुझावपेटिका स्थापनातथाप्रभावकारी कार्यान्वयनगर्ने।
- सुरक्षितसिकाइवातावरण निर्माण गरिनेछ। विद्यालयमा सुशासनकायम गरी अभिभावकहरूको सहभागिता बढाउने।
- छात्रा मैत्री, बालमैत्री, अभिभावक मैत्री सुशासनकायमभएको विद्यालयहरूलाई नमूना घोषणा गरिनेछ।
- विद्यालयश्वेतपत्रको माध्यमबाट विद्यालयको यथार्थ चित्रण गरिनेछ।
- अनुगमन, सुपरीवेक्षण, शिक्षक सहयोग कार्यक्रमकार्यान्वयनमाल्याई गुणस्तरीय अभिवृद्धि गरिनेछ।
- बालमैत्रीविद्यालयकालागिबालसमूह गठन, क्षमताअभिवृद्धि र जिम्मेवारी सहित परिचालन गरी बालसुशासनकायमगरिनेछ।
- प्रत्येक माध्यमिक विद्यालयमा इ-पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला, पुस्तकालय तथा कम्प्युटर ल्याबको अनिवार्य व्यवस्था गराईने छ।
- गरिबी, विपन्न र विविध समस्याका कारणले माध्यमिक शिक्षा अध्ययन गर्न नसक्ने अवस्थाका बालबालिकाहरुका लागि आर्थिक सहयोग तथा आवाससहितको व्यवस्था गराईने छ।
- माध्यमिक शिक्षामा पहुँच नभएका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी आवश्यकतामा आधारित लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गराईने छ र सरोकारवाला निकायहरूमा चेतनाको विकास गरी पहुँच विस्तार गराईने छ ।
- छात्रवृत्ति,शैक्षिक सामग्री लगायतका कार्यक्रमहरू थप प्रभावकारी ढङ्गले कार्यान्वयन गराईने छ ।
- सम्पूर्ण बालबालिकाहरूलाई सुरक्षित विद्यालय वातावरण निर्माण गर्न प्राकृतिक प्रकोप पूर्व सजकता,उद्धार तथा पुनस्थापनाको व्यवस्था गराईने छ ।

- विद्यालयमा ई–हाजिरीको व्यवस्थापन गरी समयलाई चुस्तदुरुस्त बनाइनेछ।
- सामाजिक परीक्षणलाई व्यापकबनाई विद्यालयलाई चुस्ततथापारदर्शि बनाइनेछ। विद्यालयको मानकबनाई नमूनाविद्यालय घोषणा।

तालिका : क्रियाकलाप

क्र. सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	कार्यविधि	अनुमानितलागत (हजारमा)	समय अवधि
१.	भर्नाअभियानकार्यक्रम सञ्चालन।	वडा कार्यालय तथानगरपालिका	सर्वे तथा फिल्ड भ्रमण, आवयश्यकतापहिचान, कार्यक्रमप्याकेज निर्माण, लक्षितवर्गलाई शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्थाएवंकार्यान्वयन	१५००	आर्थिक वर्षको सुरुआतमा
२	भौतिकपूर्वाधार व्यवस्थापन	वडा कार्यालय नगरपालिका		१००००	शैक्षिक सत्रको सुरुआतमा
३	विषयगतशिक्षक र सामग्रीहरूको व्यवस्थापन	नगरपालिका	विद्यार्थी संख्याको आधारमाविषयगतशिक्षकको व्यवस्थापनगर्ने।	६०००	नियमित
४	विशेष कक्षा सञ्चालन	वडा तथानगरपालिका	सर्वे,स्थानपहिचान,सहजकर्ता तालिमतथा सञ्चालन	१५००	
५	सरोकारवालाहरूसँग समन्वय सहकार्य तथाअन्तरक्रिया	नगरपालिका	सरोकारवालाहरूलाई समन्वयतथा सम्पर्क गरी शिक्षाको विषयमा छलफल गर्ने	१०००	वर्षमा ३ पटक
६.	शिक्षक डायरी छपाइ तथावितरण	नगरपालिका	विद्यालय सूचना सङ्कलन, डायरी छपाइ तथावितरण	५००	शैक्षिकवर्ष को शुरुमा
७	विद्यालयको भौतिक, शैक्षिकअवस्थाको आधारमावर्गीकरण तथालगानी	वडा तथानगरपालिका	मानकनिर्माण सर्वे, अवस्थाविश्लेषण तथावर्गीकरण	१५००	शैक्षिकवर्ष सुरुहुनु अघि
८	दरबन्दीमिलान र पुर्नवितरण	नगरपालिका	विद्यालयको दरबन्दी संख्या र विद्यार्थी संख्याको	१००	शैक्षिक सत्र

क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	कार्यविधि	अनुमानितलागत (हजारमा)	समय अवधि
			आधारमामिलानगर्ने		सुरुहुनु भन्दा एक महिना अगाडि
९	सुझाव पेटिका स्थापनातथाप्रभावकारी कार्यान्वयन	विद्यालयतथानगर पालिका	विद्यालयमा सबै विद्यार्थीहरूको पहुँमा सुझाव पेटिका राख्ने र १५/१५ दिनमा सुझाव पेटिका हेर्ने र सो अनुसार आवश्यक कारवाहीगर्ने	५००	नियमित
१०	अवलोकन भ्रमण	नगरपालिका	सहभागी छनौट तथा भ्रमण	१०००	पहिलो चौमासिक
११	विद्यालयको मानकबनाई नमूनाविद्यालय घोषणा	विद्यालयतथानगर पालिका	मानकनिर्धारण, विश्लेषण	१०००	पहिलो चौमासिक
१२	विद्यालयले श्वेतपत्रतयार गरी जारी गर्ने।	विद्यालय, शिक्षक, वडा र नगरपालिका	विद्यालयमा छलफल श्वेतपत्रतयारी तथाजारी		शैक्षिक सत्रको सुरुमा
१३	गुणस्तर अभिवृद्धिका लागिअनुगमन	नगरपालिका	चेक चिल्ट तयारी, सम्पर्क तथा समन्वय गरी अनुगमन	१५०	नियमित
१४	बालसमूह गठन, क्षमताविकास र परिचालन	विद्यालयतथानगर पालिका	अभिमुखीकरण, बालसमूह गठन तथाक्षमताविकास	१५०	निरन्तर
१५	शैक्षिक सुशासनकालागि छलफल तथाअन्तरक्रिया	नगरपालिका र वडा	समन्वय, सम्पर्क तथाअन्तरक्रिया	३००	निरन्तर
१६	शिक्षकलाई अभिमुखीकरण, आचारसंहितानिर्माण तथाकार्यान्वयन	विद्यालय, वडा, नगरपालिका र संघसंस्था	शिक्षक, विद्यार्थी र बालबालिकाबीच समूहमा छलफल तथानिर्माण	२५०	नयाँ शैक्षिकवर्ष सुरु हुनु पुर्व
१७	सामाजिक	वडा, नगरपालिका	सूचकाङ्क	३००	भदौ

क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	कार्यविधि	अनुमानितलागत (हजारमा)	समय अवधि
	परीक्षण	विद्यालय	तयार,समन्वयतथा सूचनाप्रचार, कार्यान्वयन		मसान्त
१८	ई–हाजिरीको व्यवस्थापन	वडा, नगरपालिका विद्यालय	खरिद तथाअभिमुखीकरण र कार्यान्वयन	५००	नयाँ शैक्षिकवर्ष सुरु हुनु पुर्व
१९	उत्कृष्ठ विद्यार्थीलाइ पुरुस्कार प्रदान	वडा, नगरपालिका विद्यालय	विद्यालय सूचना सङ्कलन,कार्यक्रम आओजना गरीवितरण	१००	देस्रा चौमासिक

३.४प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप विकास तथा तालिम

३.४.१परिचय

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा भन्नाले मानिस ज्ञान, सिप, दक्षता र तालिम लिएर आय आर्जन गर्न सिकाउने शिक्षा हो । यो शिक्षाले व्यक्तिलाई आत्मनिर्भर, स्वाबलम्बी बनाउनुका साथै 'बोलिखाने भन्दा गरि खाने' बनाउ"दछ । यस अन्तरगत गोदावरी नगरपालिका कृषि, पशुपालन, उद्योग, व्यापार, व्यवसाय आदि सवै क्षेत्रमा अगाडी बढेको छ । अधिकांस मानिसहरु कृषिलाई आफ्नो मूख्य पेसा बनाई धान, गहु", तोरी, फलफुल तथा अन्य मौसमी तथा वेमौसमी तरकारी खेती गरेर स्थानिय बजारका साथै अत्तरिया बजार क्षेत्रमा विक्री वितरण गर्ने गर्दछन् । त्यसैगरी पशुपालन गरेर दुध, मासु उत्पादन गरेतापनि आधुनिक तरिकाले र्फहरु संचालन गर्न प्राविधिक ज्ञानको अभावले अग्रसर हुन सकेका छैनन् । प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाले व्यक्ति, घर–परिवार, समाज, समुदाय र राष्ट्र निर्माणको विकासमा टेवा पु¥याउनुका साथै दक्ष र सिपयुक्त जनशक्ती उत्पादन गरी स्थानिय स्तरका साथै मुलुकको उन्नती प्रगती गर्न यस्तो शिक्षाले अहम भूमिका निर्वाह गर्दछ ।

३.४.२ आवश्यकता र औचित्य

शिक्षा क्षेत्रमा आएको आधुनिक चिन्तनका साथै वैज्ञानिक प्रविधिको विकासले गर्दा मानिसका आवश्यकता दिनानुदिन वढ्दै गएको छ । यस्ता असिमित आवश्यकता पुरा गर्न सैद्धान्तिक ज्ञानले मात्रै मानिसलाई योग्य बन्न गाहे हुने भएकोले शिक्षा क्षेत्रमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको अत्यन्तै आवश्यकता खड्कियको छ

। कृषि, उद्योग, व्यवसाय आदि विभिन्न क्षेत्रमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी योग्य र दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नु प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको विकास हुनु अत्यन्तै जरुरी छ। यो शिक्षाले मानिसको रुचि क्षमताका आधारमा आवश्यक ज्ञान, सिप प्रदान गरेर आय–आर्जन गर्न सिकाउने भएकोले सुखद जीवन यापन गर्नका लागि सहयोग पुर्‍याउँदछ । त्यसैले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई 'जिवनोपयोगी शिक्षा'भन्न सकिन्छ।

व्यावसायिक तथा व्यावसायिक शिक्षा मार्फत व्यक्तिको व्यक्तित्व विकास हुनुका साथै घर परिवार, समाज र देशको नै उन्नती प्रगती हुने, आयस्रोतको वृद्धिविकास हुने भएकोले यो शिक्षाको आवस्यकता छ साथै यस्तो प्राविधिक शिक्षाले स्वरोजकार, स्थानीय सिपलाई प्रवर्धन गरि आत्म निर्भर जनशक्ति उत्पादन गरि स्थानिय स्तरका साथै मुलुकमा प्राविधिक जनशक्ति व्यवस्थापनमा अहम भूमिका खेल्दछ। व्यावसायिक शिक्षाले तालिम सिप सिकाएर दक्ष जनशक्ती तयार पार्ने भएकोले आर्थिक भार व्यहोर्नु पर्ने यसको प्रमुख चुनौतीको रुपमा देखा पर्दछ।

३.४.३ संबैधानिक तथा नीतिगत व्यवस्था

समाज र देशको विकास गर्नकालागि शिक्षाको विकास हुनु पर्दछ । शिक्षाले आधुनिक युगमा प्रतिसप्रधि योग्य,दक्ष सिप युक्त जनशक्ति निर्माण गर्नुपर्दछ। देश विकासमा यसका लागि राज्यको शैक्षिक नीति अनुसार प्रविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा परिषद(CTEVT) को स्थापना सन् १९८९ (बि.सं. २०४५ साल) मा भए पश्चात आफ्ना आंगिक शिक्षालय, सम्बन्धन प्राप्त विद्यालय जस अन्तर्गत सामुदायिक विद्यालयहरुमा कक्षा १२ सम्म संचालन भएका एनेक्स कार्यक्रम माध्यमवाट प्राविधिक विषयको अध्ययन गराउने प्रावधान ल्याएको छ। र यस्ता शैक्षिक संस्थाहरुमा विभिन्न विषयका सिपमूलक कार्यक्रमहरु संचालनमा रहेका छन्।

३.४.४ वर्तमान अवस्था

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सवैको पहुँच पु¥याउने उद्देश्यका साथ आफ्ना आंगिक शिक्षलय, सामुदायिक विद्यालयमा एनेक्स कार्यक्रम मार्फत ज्ञान, सिप र छोटो तथा मध्यम खालका तालिम प्रदान गरेर आय आर्जन गर्ने माध्यम यो शिक्षाले प्रदान गरेको पाइन्छ । गोदावरी न.पा.को हकमा हालसम्म ३ वटा सामुदायिक विद्यालयमा मात्र प्राविधिक तथा सिपमूलक शिक्षा संचालन भई रहेका छन् । जसमा दुर्गालक्ष्मी मा.वि. अत्तरियामा कक्षा ९ देखि १२ सम्म कम्प्युटर, सरस्वती मा.वि. ओलानीमा प्रि–डिप्लोमा १८ महिने

कृषि जे.टी.ए. र ग्वासी मा.वि. मालाखेतीमा प्रि–डिप्लोमा सिभिल इन्जीनियरिङ्ग–१८ महिने कार्यक्रम संचालनमा रहेका छन् । यसलाई विस्तार गरी गोन.पा.का प्रत्येक वडामा अलग–अलग प्राविधिक शिक्षाका विद्यालय संचालनमा ल्याउनु अपरिहार्य छ । जसले गर्दा यस क्षेत्रका वासिन्दाले प्राविधिक शिक्षाको ज्ञान हासिल गरी आत्मनिर्भर, स्वरोजगार भई आर्थिक विपन्नतालाई हटाउन मद्धत पु¥याउने देखिन्छ ।

३.४.५ लक्ष्य

उत्पादनशील जनशक्तिलाई आवश्यकता अनुसारका व्यावसायिक तथा पेसागत क्षेत्रहरुमा प्रयाप्त दक्षता हासिल हुने गरी सिपमूलक शिक्षा र तालिम उपलब्ध गराई जनताको आर्थिक स्तरमा सुधार ल्याउने ।

३.४.६ उद्धेश्यहरु

- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु ।
- गोदावरी न.पा. क्षेत्रको विकासका लागी आवश्यक पर्ने जनशक्ती उत्पादन गर्नुका साथै समग्र देश विकासमा विशेष भूमिका निर्वाह गर्ने दक्ष जनशक्ती उत्पादन गर्नु ।
- शिक्षर्थीलाई विश्व वजारमा उपलब्ध वृत्ति विकासका खोजीगर्न मद्धत गर्नु ।
- श्रमप्रति सम्मान गर्ने स्वरोजगार उन्मुख जनशक्ती उत्पादन गरी यस न.पा.मा रहेको व्याप्त गरिबी र बेरोजगारी कम गर्नु ।

३.४.७कार्यनीति तथा रणनीतिहरु

- विद्यार्थीहरुलाई प्राविधिक तथा व्यावसायीक शिक्षा तर्फ पहुँच विस्तार गर्न छात्रवृत्रि प्रदान गर्नुका साथै भौतिक पूर्वाधार विकास, शिक्षक व्यवस्थापन गरी सधारण शिक्षा जस्तै निःशुल्क वनाइने छ ।
- नगरपालीकाको प्रत्येक वडामा सम्भाव्यता अध्ययन गरि फरक फरक धारको प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा दिने शिक्षालय स्थापना गर्न विशेष जोड दिइने छ।
- योग्य, दक्ष र तालिम प्राप्त जनशक्तीलाई प्रशिक्षकमा नियुक्ती गर्नुका साथै कार्यरत लाई आवस्यकता र मागका आधारमा पेशागत सिप , विकास, तालिम प्रदान गरिने छ ।
- छोटो अवधिको स्वरोजगार मूलक तालिम संचालन गर्न विभिन्न सरकारी तथा गैर–सरकारी संघ संस्थाहरु संग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।

- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा आर्जन गरेका युवाहरुलाई स्वरोजगार गर्ने सुरुवाती चरणमा आर्थीक सहयोग गरी समय समयमा माग र आवश्यकताको आधारमा व्यवसायिक तालिम उपलब्ध गराइने छ।
- सामुहिक उत्पादन प्रणालीलाई प्रोत्साहन गरी उत्पादित वस्तु तथा सेवाको बिक्रि वितरणका लागि बजारको खोजी गर्न आवश्यक सहयोग गरिने छ।
- महिला, जनजाती, दलित, अपांगता भएका नागरिक, आर्थिक रुपमा विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच वढाउन आवश्यक कार्य क्रमको व्यवस्था गरिने छ।
- नविनतम खोज प्रविधिलाई प्रोत्साहन गरिने छ।
- स्थानीय स्तरका परम्परागत सिपको खोज, प्रमाणिकरण तथा उपयोग कार्य क्रमलाई अगाडी बढाइने छ ।

३.४.८ उपलब्धि, प्रमुख नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क. उपलब्धि

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षावाट उत्पादनशिल जनशक्तिले आवश्यकता अनुसारका ज्ञान, सिपका क्षेत्रहरुमा प्रयाप्त दक्षता हासिल गरि उत्पादनशिल, रोजगारी, स्व–रोजगारी र जिविकोपार्जनका क्षेत्रवाट आर्थिक स्तर सुधार गर्न सहोग पुग्ने छ।

ख. प्रमुख नतिजा

यस न.पा.मा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा उत्पादनसिल जनशक्तीले आवश्यकता अनुसारका प्राविधिक तथा व्यावसायिक क्षेत्रहरुमा प्रयाप्त अवसर प्राप्त गर्ने छन्

- एनेक्स कार्यक्रम मार्फत ऋत्भ्ख्त् ले प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिकधार उपलब्ध गराउने प्रावधान गरे अनुसार यस न.पा.मा पनि उक्त कार्यक्रम संचालन गरिने छ।
- प्राविधिक व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा संचालित संस्थाहरुवाट संचालन हुने कार्यक्रमको गुणस्तरमा वृद्धि गरिने छ।
- यस न.पा.मा रहेका परम्परागत सिपहरुको पहिचान, प्रमाणिकरण तथा संरक्षण गराईने छ।

- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरुलाई उत्पादन र आर्थिक आय स्रोत वढाउन सहयोग पुर्‍याउने छ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट हासिल गरेको अनुभव र सिपको खोजी गरी, प्रमाणिकरण तथा उपयोग हुने वातावरणको सृजना प्रदान गरिनेछ।
- खोज,नवप्रवर्तन तथा उद्यमशीलतामा अभिवृद्धि गराईनेछ।
- उत्पादनशील, रोजगारी, स्व–रोजगारी र जीविकोपार्जनका अवसरमा वृद्धि गरिनेछ।
- यस न.पा.ले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिपका क्षेत्रमा सार्वजनिक, निजी तथा सामुदायिक सहभागितामा लगानी अभिवृद्धि गराई दक्ष जनशक्ती उत्पादन गर्नेछ।

ग. प्रमुख क्रियाकलाप

- सामुदायिक विद्यालयहरुलाई प्राविधिक धार तर्फ उन्मूख गराईने छ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा संचालन गरेका विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार विकास गरिनेछ।
- यस न.पा. क्षेत्र भित्र वहु प्राविधिक शिक्षालय स्थापना, संचालन र अनुगमन गरिनेछ।
- यस क्षेत्रका मानिसहरुलाई शैक्षिक संस्था मार्फत छोटो अवधिका सिपमूलक तालिम सञ्चालन गराईनेछ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रदायक संस्थाहरुमा शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रदान गर्न जनशक्तीलाई छात्रवृत्ति प्रदान गरिनेछ।
- यस न.पा.ले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका आवश्यक निति नियम वनाउनेछ।
- नयाँ–नयाँ सिप विकासका लागी खोज तथा नवप्रवर्तनात्मक कार्यलाई प्रोत्साहन गराइनेछ।
- यस क्षेत्र भित्रका परम्परागत सिपहरुको पहिचान प्रमाणिकरण तथा प्रवद्र्धन कार्यक्रमलाई अगाडी वढाउनेछ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्राप्त गरेका जनशक्तीलाई उद्यमशिलताका लागी सहयोग गर्नेछ।
- यस गोदावरी नगरपालिका भित्रका आर्थीक रुपमा पिछडिएका, प्रतिभावान तथा सीमान्तकृत, दलित, अपाङ्ग, लोपोन्मुख जाती, जनजाती, महिला विद्यार्थीका लागी उच्च शिक्षामा सहज पहुँचको अवसर सृजना गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्नेछ।

३.५पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री

३.५१ विद्यालय तहको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री.

पाठ्यक्रम सिकाइको योजना हो । शिक्षाको राष्ट्रिय,तहगत तथा कक्षागत उद्देश्यहरू परिपुर्ति गर्नका लागि सबैभन्दा महत्वपूर्ण साधन पाठ्यक्रम हो । पाठ्यक्रमले राखेका उद्देश्यहरू पूरा गर्न पाठ्यक्रमका आधारमा तयार पारिने सामग्री पाठ्यसामग्री हो । समय सापेक्ष रूपमा पाठ्यक्रम परिमार्जन हुँदै जान्छ र परिवर्तित पाठ्यक्रम कार्यन्वयनका लागि आवश्यक साधन तथा स्रोतको परिचालन गरी उल्लेख्य रूपमा कार्यन्वयनमा जोड दिइने छ । हाल कक्षा १–३ मा लागु भएको एकीकृत पाठ्यक्रम अनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण भईसकेकाले यसलाई कार्यन्वयनमा ल्याइने छ । नगरपालिकाको आवश्यकताको विषयहरू समेटेर स्थानीय पाठ्यसामग्री तयार गरी कार्यन्वयनममा ल्याइने छ । शिक्षकहरूका लागि पाठ्यक्रम परिमार्जन समयमा आवश्यक प्रबोधीकरण तालिम सञ्चालन गरी पाठ्यक्रमकको आधारमा शिक्षण गराउने परिपाटिको विकास गराईने छ ।

३.५२ अतिरिक्त क्रियाकलाप.

पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यहरू पुरा गर्न अतिरिक्त क्रियाकलाप÷सहकार्यकलापको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । पाठ्यक्रमले राखेका अपेक्षा एकोहोरो शिक्षण पद्दतिले पुरा गर्न नसक्ने भएकाले रुचिपूर्ण र विद्यार्थीको सक्रिय सहभागितामा उनीहरूमा ज्ञान,सिप र अभिवृद्धिको विकास गर्न अतिरिक्त क्रियाकलापमा जोड दिनु उपयुक्त हुन्छ । यस नगरपालिकाले अतिरिक्त/सहकार्यकलापका लागि देहाय बमोजिमका रणनीतिहरू तय गरेको छः

१. प्रत्येक विद्यालयमा हरेक शुक्रबार अतिरिक्त/सहकार्यकलाप अनिवार्यरूपमा वर्ष भरी प्रयोगमा ल्याईने छ ।
२. नगरपालिका भित्रका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरुमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुविच पालिकास्तरीय प्रतिस्पर्धात्मकअतिरिक्त क्रियाकलापप्रतियोगिताहरू सञ्चालनमा ल्याईने छ ।
३. प्रत्येक विद्यालयमा खेल तथा योगाशिक्षकको व्यवस्था गरी भत्ताको व्यवस्थागराईने छ र समयसमयमा तालिम प्रशिक्षणको व्यवस्था गराईने छ ।
४. अतिरिक्त क्रियाकलापमा अब्बल विद्यालय र विद्यार्थीका लागि नगरपालिकाले थप प्रगतिको अवसर र प्रोत्साहनको व्यवस्था गराईने छ ।
५. प्रत्येक वडाहरूमा खेलमैदानको व्यवस्था गरी प्रयोगमा ल्याईने छ।
६. सहक्रियाकलापका लागि शिक्षकहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्रदान गराईने छ ।
७. नगरपालिकाले सहक्रियाकलाप सम्बन्धमा सिकाइ सामग्री उत्पादन गरी विद्यालयलाई उपलब्ध गराईने छ ।

३.५३ परम्परागत र मौलिक विषय.

समयको गतिसँगै पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र विषयवस्तुमा नविनता ल्याउनुपर्दछ । लामो समय देखि उहिविषय र उही पाठ्यवस्तु शिक्षण गर्दा समयसापेक्ष जनशक्ति उत्पादनमा बाधा पर्ने हुन्छ ।यसै कुरालाई आधार बनाएर नेपाल सरकारले समयसमयमा पाठ्यक्रम परिमार्जन र परिवर्तन गर्दै आएको छ । परम्परागत विषयका रूपमा धर्म, संस्कृति सम्बद्ध विषयहरु रहेका पाइन्छन् भने मौलिक विषयहरूमा प्राथमिक तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बद्ध र माथिल्ला कक्षामा पेशा, व्यवसाय तथा प्रविधि शिक्षा,नैतिक शिक्षा,कम्प्युटर शिक्षा आदिको व्यवस्था

गरिदै आएको छ । शिक्षा योजनामा परम्परागत विषयको जगेर्ना गर्दै देहाय बमोजिमका मौलिक विषयहरू समावेश गराईने छ छन्।

१. स्थानिय कला संस्कृति सम्बद्ध विषयहरू

२. खेलकुद र व्यक्तित्व विकास सम्बद्ध विषयहरू

३.५४ पूर्वीय दर्शन र शिक्षा.

नेपाल पूर्वीय दर्शनलाई जोड दिने मूलुक हो । पूर्वीय दर्शनमा ईश्वरीय शक्तिमा विश्वास राख्दै आदर्शवान,चरित्रवान नागरिक विकासको अपेक्षा राखिएको हुन्छ। अहिंसा, सदाचारी, स्वावलम्बी नागरिक विकास गर्नु शिक्षाको उद्देश्य हुन्छ । यसले चरित्र निर्माणलाई जोड दिएको हुन्छ । यस योजनाले पूर्वीय दर्शनलाई देहायबमोजिमका उपायहरू अपनाएर शिक्षा दिने रणनीति तय गरेको छ :

१. विद्यार्थीकोचरित्र निर्माणमा जोड दिइ उनीहरुलाई आध्यात्मिक संसारसंग परिचित गराउने,
२. स्वधर्म, स्वदेश र मातृभूमिको मोह जगाउन प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि नै शिक्षा दिइ चरित्र निर्माणमा जोड दिइने,
३. माता, पिता र गरुप्रति सम्मान भाव व्यक्त गर्दै आफ्नो धर्म संस्कृतिको जगेर्नामा तत्पर गराउने,
४. पूर्वीय दर्शनका धार्मिक गुरुमा रहेको ज्ञान,सिप, चातुर्य गुणको विकास गराउन प्रयोगात्मक र परियोजनामूलक कार्यहरू सञ्चालन गराईने छ ।

३.५५ मातृभाषा.

हाम्रो नगरपालिका बहुभाषिक समुदायले भरिएको गाँउपालिका हो । यस नगरपालिकामा थारु लगायत वसाइसराइका कारण डोटेली, अछामी, मगर खाम बोल्ने मानिसहरु रहेकाछन् । बालबालिकाहरूलाई तल्लो कक्षाहरूमा उनीहरूको घरपरिवारमा प्रयोगमा आएको भाषाका माध्यमबाट सिकाउँदा भाषिक क्षमता विकास हुँदै जाने र उपल्ला कक्षाहरूमा सिकाइ सहजीकरणमा लक्ष्य भाषाको प्रयोग गर्दा पनि समस्या हुँदैन । त्यसैले गोदावरी नगरपालिकाले मातृभाषाको सम्बन्धमा देहायका कार्यनीतिहरु तय गरेकोछ ।

१. प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षामा मातृभाषाको मात्र प्रयोग गर्ने र स्थानिय भाषा,कला संस्कृति, रहनसहन सम्बद्ध विषयमा आधारित भएर बालबालिकाहरूको भाषिक क्षमता विकासमा जोड दिइने,
२. आधारभूत तह (कक्षा १–३) मा मातृभाषाको पाठ्यक्रम तथा पठ्यपुस्तक तयार गरी मातृभाषाको जगेर्ना र भाषिक सिप विकासमा सहयोग पुर्याईने,

३.५६ स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री.

बालबालिकाहरूमा आफ्नो स्थानीय तहमा प्रचलनमा रहेको भाषा, कला, संस्कृति,रीतिरिवाज परम्परा, मूल्यमान्यताहरूको केहिन केहि ज्ञान आफू बसेको समाज र समुदायबाट सिकेका हुन्छन् । आफू आफ्नो कला संस्कृतिको जगेर्ना गर्न नसकेकको खण्डमा क्रमिक रूपमा तिनीहरूको लोप हुने कुरा पनि निश्चित छ । विदेशी संस्कृतिको हालिमुहालि हुने तथा स्वदेशी र स्थानिय संस्कृतिको लोप हुने क्रम बढेसँगै सम्पूर्ण नेपालीमा

अपन्वत्वको भावना विकास गराउन स्थानिय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको विकास हुँदै आएको छ । जो प्राथमिक तहमा अनिवार्य विषयका रूपमा स्थानिय विषय समावेश गरिएको छ ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले जारी गरेको विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ अनुसार स्थानिय तहको पाठ्यक्रमको अंश निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने हुन्छ ।

स्थानिय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको विकासका लागि स्रोत साधन र जनशक्तिको अधिकतम उपयोग गरी यथाशीघ्र विकास गराईने र क्रमशः कक्षा ८ सम्म निर्माण गरी लागु गर्ने रणनिति अख्तियार गरी यस नगरपालिकाको सबै वर्ग, जाति,समुदाय तथा सांस्कृतिक मूल्य मान्यताहरूलाई आत्मासाथ गरी पाठ्यक्रम विकास गराईने छ ।

३.६शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

३.६.१परिचय

शिक्षक ज्ञान,सिप,सभ्यता र संस्कारले भरिएका व्यक्तित्व हुन । शिक्षकहरुलाई जति खुसी र कार्यप्रति आकर्षित गर्न सक्यो उति नै देशको शिक्षा प्रणालीले काचुली फेर्न सक्छ । शिक्षकहरूको सेवा, शर्त, सुविधा र वृत्ति विकासको बाटो अझै सशक्त र व्यवहारिक बनाई अगाडि बढ्नु सान्दर्भिक देखिन्छ । विद्यालयहरूमा शिक्षकको दरबन्दी मिलान, दन्द्व, तनाव व्यवस्थापन, समय व्यवस्थापन जस्ता पक्षमा ध्यान दिई विद्यालयको सर्वपक्षीय विकास गर्न शिक्षक व्यवस्थापन र विकासमा जोडदिनु अत्यावश्यक छ ।

३.६.२ वर्तमान अवस्था

यस गोदावरी नगरपालिकामा शिक्षकहरुको वर्तमान अवस्था निम्नानुसार रहेकोछः

३.६.३ लक्ष्य

गुणस्तरिय शिक्षाका लागि योग्य, व्यवसायिक रुपमा दक्ष, पेशाप्रति उत्प्रेरित, सर्मपित, प्रतिवद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेहि शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित हुनेछ ।

३.६.४ उद्धेश्य

१. सक्षम शिक्षक आपुर्तिका लागि संघ तथा प्रदेश सरकार संग समन्वय गर्ने

२. शिक्षक नियुक्ति र पुर्निवतरण लाई सुदृढ बनाउने

३. विषयवस्तु निपुर्ण शिक्षकको सुनिश्चितता गर्ने

४. सबै तहमा सक्षम, प्रतिवद्ध र अभिप्रेरित शिक्षकहरुको प्रबन्ध गर्ने

५. सुपरिवेक्षण, शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारुपको प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने

६. शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरुको सुनिश्चित गर्ने

३.६.५ रणनितिहरु

१. शिक्षक, विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुर्निवतरण र थप गरिनेछ।

२. रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिना शिक्षक नियुक्ति गरिनेछ।

३. प्रत्येक वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकास सम्बन्धि सेवाकालिन तालिम अनिवार्य बनाईनेछ।

४. नगर भित्रका सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत सम्पुर्ण शिक्षक कर्मचारीहरुका सन्ततीहरुलाई प्राविधिक उच्च शिक्षा (डाक्टर १, इन्जिनियर १, चार्टर एकाउन्टेन्ट १, कृषि तथा पशु १, बनविज्ञान १) का लागी निश्चित मापदण्ड बनाई प्रत्येक वर्ष पाँचजना लाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने व्यवस्थापन गरिनेछ।

५. नगरपालिका भित्रका उत्कृष्ठ कार्य गर्ने शिक्षकलाइ निश्चित मापदण्डका आधारमा हरेक वर्ष नगर शिक्षा सेवा पुरुस्कारको व्यवस्था गरिनेछ।

६. स्थानिय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली मार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराइनेछ।

७. शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोगका लागि स्थानिय तहमा बिषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समुह गठन, शिक्षक सिकाइ समुह, श्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट मोनेटिरगं पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

८. शिक्षकको उपस्थिति नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिनेछ।

९. विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा निजिश्रोतमा कार्य गरिरहेका न्युनतम मापदण्ड पुगेका शिक्षकहरुलाई नगर शिक्षकको रुपमा व्यवस्थापन गरिनेछ।

१०. शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकहरुको बृत्ति विकास लाई विद्यार्थीको सिकाई सुधारसंग सम्बन्धित गरी नतिजाप्रति जवाफदेहि बनाउने।

११. शिक्षक नियुक्ति, सरुवा तथा तालिम र पेसागत विकासमा सहभागिता गराउँदा सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धतिको विकास गरिनेछ।

१२. आचार सहिंता पालना नगर्ने शिक्षक कर्मचारीलाई कानुनी दायरामा ल्याईनेछ।

३.६.६ प्रमुख क्रियाकलापहरुः

१. शिक्षक नियुक्ति, सरुवा तथा बढुवा

२. अस्थायी तथा निजिश्रोत बाट नियुक्त गरिएका शिक्षकहरुको व्यवस्थापनका लगि मापदण्ड तथा निर्देशिका तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने

३. नगर भित्रका सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत सम्पुर्ण शिक्षक कर्मचारीहरुका सन्ततीहरुलाई प्राविधिक उच्च शिक्षा अध्ययनका लागी निश्चित मापदण्ड बनाई प्रत्येक वर्ष पाँचजना लाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने व्यवस्थापन गरिनेछ।

४. नगरपालिका भित्रका उत्कृष्ठ कार्य गर्ने शिक्षकलाइ निश्चित मापदण्डका आधारमा हरेक वर्ष नगर शिक्षा सेवा पुरुस्कारको व्यवस्था गरिनेछ।

५. उपचारात्मक शिक्षण पद्धति लागु गर्ने

६. नगर भित्र रहेका सम्पुर्ण विद्यालयहरुमा पुस्तकालय, पुस्तक कुना, सूचना प्रविधि प्रयोगशाला, विज्ञान प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्ने

७. नियमित शिक्षण सिकाइ सुनिश्चित गर्न कमजोर विद्यार्थीहरुका लागि विशेष सहयोगी कक्षा सञ्चालन गर्ने

८. विद्यालयलाइ बालमैत्री र प्रविधिमैत्री बनाउन शिक्षण सिकाइमा सुचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगका लागि ईन्टरनेट सेवाको व्यवस्था मिलाउने

९. सिकाइ आदान प्रदान, क्षमता अभिवृद्धि, प्रविधि हस्तान्तरण र ज्ञानको सञ्जालिकरणका लागि असल अभ्यासको अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था मिलाउने

१०. सिकाइलाई प्रभावकारी बनाउन तथा शिक्षक पेशागत सहयेगका लागि विज्ञ समुह गठन, सहपाठी कक्षा अवलोकन, छोटो अवधिको तालिम, कार्य सम्पादन मुल्याङ्कन गर्ने

११. शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण गर्ने

३.६.७ शिक्षक तयारी

शिक्षकहरू समाजका आदर्श व्याक्तित्व हुन ।समाजमा सदाचार, सुशासन र सकारात्मक धारणाको विकास गराउन शिक्षकको अहम् भूमिका रहेको हुन्छ। शिक्षकहरू एक सामान्य वौद्धिक व्यक्तित्वमात्र नभएर सामाजर राष्ट्र परिवर्तनका हस्ति पनि हुन। शिक्षकहरू सक्षम र पेसाप्रति लगनशील भएको खण्डमा मात्र शिक्षाले गति पाउन सक्दछ । शिक्षकहरूले विद्यालयमा काचो माटो रूपी रहेका बालबालिकालाई निश्चित आकार दिएर प्राज्ञिक व्याक्तित्व निर्माण गर्दछन्। यस्ता शिक्षक तयार गर्न छोटो समयमा थोरै लगानीले सम्भव छैन्। अधिक लगानी र लामो समयको अन्तरालमा उत्पादित जनशक्तिलाई व्यवस्थित बनाउन सकेको खण्डमा मात्र शिक्षाले गति लिन सक्दछ। गोदावरी नगरपालिकाले शिक्षक तयारीका लागि देहाय बमोजिमका कार्यनीतिहरु अवलम्बन गर्नेछ।

१. विगतमा दिइएको तालिमहरुलाईकक्षाकोठामा प्रयोग गर्न प्रेरीत गरिनेछ।

२. सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरुलाई माग र आवश्यकताको आधारमा छोटो अवधिका पुर्नताजगी तालिमहरु सञ्चालन गरिनेछ।

३. शिक्षकको व्यक्तित्व विकासलाई प्राप्त नतिजा संग जोडिनेछ।

४. विद्यालय शिक्षाका उत्कृष्ट विद्यार्थीहरूलाई शिक्षा क्षेत्रका विषयहरू पढ्न अग्रसर गराउने,

५. आर्थिकरुपले शिक्षण पेशालाइ आकर्षित बनाउन थप सुविधा व्यवस्थापन गर्ने।

६. समयसमयमा विज्ञापन खोली योग्य, दक्ष र क्षमतावान व्याक्ति छनौट गरी शिक्षक नियुक्त गरिनेछ।

७. संघीय सरकारबाट दरबन्दी थप प्राप्त नभएसम्मका लागि पालिकाले खुला प्रतिस्पर्धाबाट शिक्षणका लागि नगर शिक्षक छनौट गरी परिचालन गरिनेछ।

३.६.८शिक्षण पेसामा आकर्षणर नियुक्ति

शिक्षण पेसा आफैँमा मर्यादित र सम्मानित पेशा हो। जुन देशामा शिक्षकलाई जति सम्मान दिएका हुन्छन् त्यो देशको शिक्षा प्रणाली पनि त्यतिनै माथि रहेको हुन्छ। वर्तमान समयमा नेपालमा खुला प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट शिक्षक सेवा आयोगले शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस गरे सँगै शिक्षकहरूको पेशागत सम्मानमा पनि सहयोग पुगेको छ । वर्तमान समाजले पुँजीलाई सर्वोत्कृष्ट साधनका रूपमा स्वीकारेर दक्ष र सक्षम व्यक्ति पलायन हुन थालेका छन् । यस्तो परिप्रेक्षमा समयानुकूल जीवन निर्वाहका लागि आवश्यक सेवा सुविधा विस्तार गर्नु पनि शिक्षाण पेशाप्रति आकर्षण गराउने आधार हुनेछ। शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि काम गरे बाफत अतिरिक्त सेवा सुविधाले पनि शिक्षण पेशामा आकर्षण गर्न सकिन्छ।

१. योग्य, क्षमतावान, आदर्शचरित्रवान व्यक्तिलाई शिक्षक बन्न प्रेरित गरिनेछ।

२. शिक्षकहरूलाई समयसमयमा क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन र राम्राकामको अनुकरणको वातावरण सिर्जना गरिनेछ।

३. शिक्षकहरूका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी व्यक्तित्व विकासमा सहयोग गरिनेछ।

४. शिक्षकहरूको बढुवा प्रक्रियामा चुस्त दुरुस्त वनाउन विद्यार्थीको नतिजा संग शिक्षकको कासमु जोडिनेछ।

५. शिक्षकहरूको पेशागत मर्यादा कायम राख्न राम्रो काम गरेको मुल्याङ्कन गरि पुरुस्कारको व्यवस्था गरिनेछ।

६. शिक्षण गरेको विषयमा विद्यार्थीले प्राप्त गरेको सिकाइ उपलब्धीको आधारमा शिक्षकलाई थप सुविधा प्रदान गरिनेछ ।

३.६.९ शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप

विद्यार्थीको मस्तिष्क तब धारिलो हुन्छ जब शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रभावकारी हुन्छ । शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप कस्तो बानाउने भन्ने कुरा सम्बन्धित शिक्षकमा निर्भर हुन्छ भने प्राविधिक सहयोग विद्यालय र समुदायको रहेको हुन्छ । जबसम्म शिक्षकहरूमा अन्तरहृदयदेखि केहि गरूँ भन्ने भावनाको विकास हुँदैन तबसम्म विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार हुनसक्दैन । गोदावरी नगरपालिकाले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि देहाय बमोजिमका कार्यनीतिहरु अवलम्वन गर्नेछ ।

१. शिक्षकहरुममा अन्तरहृदयदेखि नै पेसा प्रतिको सम्मानभाव र जिम्मेवारी महसुस गराइनेछ।

२. विद्यार्थीको पूर्व क्षमतालाई आँकलन गरी रुचि, क्षमता र लगावका आधारमा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ।

३. बालबालिकाको पठन सीप विकासका लागि विगतमा गरिएका तालिमलाई निरन्तरता दिइनेछ।

४. पाठ्यक्रमलाई मूल आधार बनाइ पाठ्यक्रमको प्रबोधिकरण र कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याइनेछ।

५. स्थानीय स्रोत साधानको अधिकतम उपयोग गर्दै सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको शिक्षण सिकाइमा प्रयोग गर्न उत्प्रेरीत गरिनेछ र आवश्यक तालिम तथा सहयोग प्रदान गरिनेछ।

६. प्रत्येक विद्यार्थीहरूका लागि आवश्यक विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर ल्याब, पुस्तकालय, इ- पुस्तकालय र सामुदायिक पुस्तकालयको थप विकास गरिनेछ।

७. Learning by doing, प्रयोगात्मक, परियोजनामा आधारित सिकाइलाई प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

८. कक्षा शिक्षण र विषयगत शिक्षण परम्पराको पूर्ण कार्यन्वयन गरिनेछ।

३.६.१० शिक्षकको उत्तरदायित्त्व

शिक्षामा आएको नया परीवर्तन संस्थागत गर्न शिक्षक महत्वपूर्ण सहयात्री हुन । शिक्षक शिक्षण पेसाको शिर्ष व्यक्ति हो। शिक्षकले आफ्नो पेशाप्रति निर्वाह गर्नु पर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारीको जस अपजस स्वय्ममा रहेको हुन्छ। शिक्षकले जति उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्यो शिक्षा क्षेत्रले त्यति नै गति पाउने भएकाले शिक्षकको उत्तरदायित्व अपरिहार्य पक्ष बन्दै गएको छ। यस योजनाले शिक्षक उत्तरदायित्वका लागि निम्न कार्य गरिनेछ ।

१. विद्यार्थीको सिकाइको लागि शिक्षकलाई जिम्मेवार वनाइनेछ।

२. विद्यार्थीको उपलव्धिका आधारमा शिक्षकको मुल्यांङ्कन गरिनेछ।

३. विद्यार्थीको सफलता र असफलताको जिम्मेवारी सम्बन्धित सरोकारवालालाई दिईनेछ भने त्यसको नेतृत्व शिक्षकलाई दिइनेछ।

४. विद्यालयको चल अचल सम्पतिको संरक्षण र सामग्रीको उत्पादन र त्यसको प्रयोगको प्रभावकारिता मापन गर्न लगाइनेछ।

५. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, विद्यार्थी अभिलेख तयार, विद्यार्थी प्रगतिको विवरण तयार, विषयगत शिक्षण योजनाको तयारी तथा प्रयोग गर्न लगाइनेछ।

३.६.११शिक्षक सहयोग पद्धति

शिक्षक शैक्षिक परिवर्तनका अगुवा हुन् । शैक्षिक परिवर्तनमा नेतृत्वलाई सहयोग पुऱ्याउने नभएमा नेत्तृत्व असफल हुने र शिक्षा प्रणाली नै धरापमा पर्न सक्छ। त्यसैले शिक्षकलाई सहयोग पुऱ्याउन यस योजनाले निम्न कार्यनीति लागु गर्नेछ।

१. शिक्षकहरुलाई पेशागत सहयोग गर्न प्रधानाध्यापक, सहायक प्रधानाध्यापक, माध्यमिक इन्चार्ज तथा आधारभुत तह इन्चार्जलाई आवश्यक सेवा सुविधा सहित थप जिम्मेवार वनाइनेछ।

२. सामाजिक,आर्थिक, राजनैतिक, सांस्कृतिक,नैतिक समस्याको पहिचान गरी निराकरण गरिनेछ।

३. समय समयमा क्षममता विकास विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ।

४. सूचना सञ्चारका आधुनिक प्रविधि सम्बद्ध तालिमको व्यवस्था गरिनेछ।

५. शिक्षा क्षेत्रका गुनासो सुनि आवश्यक पेशागत सम्मान र सहयोगको व्यवस्था गरिनेछ।

६. शिक्षकहरुलाई नेपालका नमुना विद्यालय भ्रमणको व्यवस्था गरिनेछ।

७. शिक्षा क्षेत्र सम्बद्ध प्राकृतिक प्रकोपहरूमा शिक्षकहरूको सुरक्षा गर्न आवस्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

८. विपदको समयमा शिक्षा निरन्तरता सम्वन्धि तालिम दिइनेछ।

९. शिक्षकहरु लाई मनोसामाजिक परामर्स तालिम व्यवस्थापन गरिनेछ।

३.६.१२ शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम

शिक्षक एक बहुआयामिक व्यक्तित्व हो। उसले एक क्षेत्र र विधाको ज्ञानले मात्र पेशागत दखल देखाउन सक्दैन त्यसै गरी एक समयको ज्ञानले सदाका लागि प्रयाप्त हुन्छ भन्नु सर्वथा गलत कुराहो । त्यसैले शिक्षकलाई समयानुकूल अद्यावधिक,जागरुक र समयसापेक्ष बनाउनु शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रमको उद्देश्य हो। शिक्षक क्षमता विकास कार्य गराउन यस नगरपालिकाले निम्नानुसारका कार्यनीतिहरु लागु गरिनेछ।

१. शिक्षा तालिम केन्द्र तथा अन्य संस्थाहरुले आयोजना गरेका पेसागत विकास तालिममा शिक्षकहरूलाई अनिवार्य सहभागी गराइनेछ र तालिममा सिकेका कुराहरु समूहमा आदानप्रदान गर्न लगाइनेछ।

२. नगरपालिका स्तरीय क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ।

३. पेशागत सहयोग पुऱ्याउने खालका सन्दर्भ सामग्री,पूरक सामग्री, सूचना प्रविधिमा आधारित सामग्रीको प्रयोग पक्षमा जोड दिइनेछ।

४. विषयगत समस्याहरु सङ्कलन गरी सामूहिक निकास निकाल्ने विषयगत समिति गठन तथा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम निरन्तर गरिनेछ।

५. पालिका भित्र रहेका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयले गरेको असल अभ्यासको सम्मान गर्दै अन्य विद्यालयमा पनि विस्तार गरिनेछ।

६. शिक्षकहरूमा सकारात्मक स्वच्छ प्रतिस्पर्धाको भावना विकास गराउन प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका शिक्षा क्षेत्रका नविनतम् प्रविधिलाई शिक्षकको क्षमता विकाससम्बद्ध बनाउन विभिन्न तालिम, गोष्ठी र कार्यशाला सञ्चालन गरिनेछ।

८. सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग र व्यवस्थापन सिपको विकासमा जोड दिइनेछ ।

३.७विद्यालय व्यवस्थापन (प्रधानाध्यापक व्यवस्थापन समेत)

३.७.१परिचय

मुलुकसंघीयतामा प्रवेश गरेसँगै विद्यालय व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय तहलाई प्राप्त भएको छ । विद्यालय जति व्यवस्थित बनाउँन सकियो उती नै शिक्षाले गति लिने भएकाले विद्यालय व्यवस्थापन चुस्त दुरुस्त बनाउनु आजको आवश्यकता हो। विद्यालय व्यवस्थापनकको पाटोलाई चुस्तदुरुस्त बनाउन विद्यालय व्यवस्थापन समिति शिक्षक अभिभावक संघ र यस ,पालिकाको भूमिका सर्वोपरी रहनेछ । सार्वजनिक शिक्षालाई गुणस्तरीयउपलब्धिमुलक र समयानुकूल बनाउनु विद्यालय व्यस्थापनको मूल उद्देश्य हो।

३.७.२ वर्तमान अवस्था

१. स्थानीय तहमा विद्यालय व्यवस्थापनको अवस्था

२. विद्यालय व्यवस्थापनबाट विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक पक्षमा परेको प्रभाव

३. प्रभावकारी विद्यालय व्यवस्थापनका लागि गरिएका प्रयासहरू

३.७.३ लक्ष्य

सबै विद्यालयहरू बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध गराउन सक्षम हुने

३.७.४ उद्देश्य

१. विद्यालको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउनु

२. विद्यालयकोविकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनु

३. गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबावलिकाको सहजपहुँचको आधार तयार गर्नु

४. विद्यालयको शासकीय प्रबन्धलाई उच्च नतिजाका लागि प्रोत्साहित गर्नु

५. विद्यालयहरूको सक्षमतामा सुधार गरी रूपान्तरणको गतिलाई तीव्रताप्रदान गर्नु

६. योग्यतम् प्रधानाध्यापको छनौट तथा नियुक्ति गर्नु

७. विभिन्न समिति, प्रधानाध्यापकर लेखा तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नु

८. विद्यालय व्यवस्थापनलाई समावेशी, समन्यायिक र जवाफदेही बनाउनु

९. विद्यालय व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूको सहभागिता अभिबृद्धि गर्नु

१०. विद्यालयको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु

३.७.५ रणनीतिहरू

१. विद्यालयको सुधार योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने

२. शैक्षिक कार्ययोजनाको निर्माण र कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइने

३. विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापनका लागि गुरुयोजना बनाई कार्यान्वयन गरिने

४. विद्यालय नक्शाङ्कन गरी विद्यालय समायोजन, पनर्वितरण तथा स्थापना गरिने

५. शिक्षक दरबन्दी मिलानतथा प्रधानाध्यापक नियुक्ति

६. विद्यालय सञ्चालन तथा व्वस्थापनका लागि विनियम तयार गरी कार्यान्वयन गरिने

७. विद्यालयले वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गरी अभिभावक भेला मार्फत सार्वजनिक गरिने

८. नियमित रूपमा विद्यालको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गरिने

९. विद्यालयको विपद् व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने

१०. विद्यालयका सबै गतिविधिहरूमा अभिभावकहरूको पहुँच, सहभागिता, पारदर्शिता, र जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गरिने

११. नियमित रूपमा विभिन्न समितिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, कर्मचारीहरूको क्षमता विकास र प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने

३.७.६कार्यनीतिहरू

यस पालिकाले विद्यालय व्यवस्थापनका लागि देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरु लागु गरिनेछन्।

१. विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ प्रजातान्त्रिक वातावरणमा गठन गरी विद्यालयकको सम्पूर्ण गतिविधिप्रति जिम्मेवार बनाउइनेछ।

२. विद्याललयको गुणस्तर सुधारका लागि प्रतिस्पर्धात्मक वातावरणको विकास गरिनेछ।

३. पूर्ण सहभागितामा विद्यालय सुधार योजना र गुणस्तर सुधारका योजना बनाइ कार्यान्वयन गरिनेछ।

४. वालवालिकाहरुलाई घरमा पढने वातावरण निर्माणका लागि Reading corner अनिवार्य व्यवस्थापन गर्न लगाइनेछ।

५. विद्यालयका शिक्षक,कर्मचारी र व्यवस्थापकहरूको राजनीति प्रतिको आवद्धता हटाइ विद्यालयप्रति जिम्मेवार हुनुपर्ने कार्यनीति अवलम्वन गरिनेछ।

६. प्रधानाध्यकको सेवा सुविधा बढाइ उपलव्धिका आधारमा पालिका संग करार गरी थप जिम्मेवार बनाइनेछ।

७. सरोकारवालाका गुनासो सुन्न गाँउपालिकास्तरमा गुनासो सुन्ने संयन्त्रको व्यवस्था गरिनेछ।

८. विद्यालयका लेखा कर्मचारी र प्रधानाध्यपकहरूका लागि लेखा व्यवस्थापन तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।

९. प्रधानाध्यापकहरूलाई दोहोरो जिम्मेवारीको बोझबाट मुक्त गरी प्रशासनिक र विद्यालय सुधारका कार्यमा मात्र विशेष जिम्मेवारी प्रदान गरिनेछ।

१०. गाँउपालिकाले शिक्षकहरूसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरी निश्चित समयावधिका लागि प्रधानाध्यापकको पदमा नियुक्त गरी असल काम गर्ने लाई प्रसंशा तथा सम्मान गरिनेछ।

११. बाल क्लब, रेडक्रस, इको क्लब, स्काउट जस्ता विद्यार्थीको सामूहिक समितिहरू गठन गरिनेछ ।

३.७.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि

सबै विद्यालयहरू गुणस्तरी शिक्षा प्रदान गर्न सक्षम हुने

प्रमुख नतिजा

- विद्यालको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्था सुदृढ भएको हुने
- विद्यालयकोविकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने
- विद्यालयमा गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबावलिकाको सहजपहुँचको आधार तयार हुने
- विद्यालयको शासकीय प्रबन्ध उच्च नतिजाका लागि प्रोत्साहित भएको हुने
- विद्यालयहरूको सक्षमतामा सुधार भई रूपान्तरणको गतिलाई तीव्रताप्रदान गरेको हुने
- योग्यतम् प्रधानाध्यापको छनौट तथा नियुक्ति हुने
- विभिन्न समित, प्रधानाध्यापकर लेखा तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको क्षमता विकास हुने
- विद्यालय व्यवस्थापन समावेशी, समन्यायिक र जवाफदेही हुने
- विद्यालय व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूको सहभागिता अभिबृद्धि हुने
- विद्यालयको सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

- विद्यालय सुधार योजना तयारी तथा अध्यावधिक
- शैक्षिक कार्ययोजनाको निर्माण
- विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना
- विद्यालय नक्शाङ्कन
- विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना
- शिक्षक दरबन्दी मिलान
- प्रधानाध्यापक नियुक्ति
- विद्यालय सञ्चालन तथा व्यस्थापन विनियम तयारी
- वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन
- अभिभावक भेला
- विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण
- विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण
- विद्यालयका गतिविधिहरू सार्वजनिक
- क्षमता विकास र प्रोत्साहनका कार्यक्रम

३.८ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा

३.८.१ परिचय

नेपालकोसंविधानलेप्रत्येकनागरीकलाईराज्यबाटआधारभूततहसम्मशिक्षाअनिवार्यरनिःशुल्कतथामाध्यमिकतह सम्मशिक्षानिःशुल्कपाउनेहकसुनिश्चितगरेकोछ।औपचारिकशिक्षामापहुँचनपुगेकाबालबालिकातथाप्रौढहरूलाईशि क्षामापहुँचविस्तारगर्न,
जीविकोपार्जनमासहयोगपुग्राउनरसंसारसँगआवद्धगर्नप्रचलनमाल्याइएकापछिल्लाअवधारणाहरुहुननिरन्तरशि क्षा, खुलासिकाई, अनौपचारिकशिक्षा, जीवनपर्यन्तसिकाईरशिक्षा। निरक्षरकालागिसाक्षरता,
साक्षरकालागिसाक्षरोत्तर, सिकाईअवसरकालागिस्तरवृद्धि,
शिक्षासँगसीपरआम्दानीजोड्दैशिक्षितसमाजकोविकासकालागिअनौपचारिक, निरन्तर,
खुलाएवंजीवयपर्यन्तशिक्षालेकामगर्दछ ।संविधानलेसुनिश्चितगरेकोशिक्षापाउनेहक,
राष्ट्रियशिक्षानीतिलेअबलम्बनगरेकोसिद्धान्त,
दिगोविकासलक्ष्य४तथाआवधिकयोजनालेअपेक्षागरेकोप्रत्येकनागरीकलेशिक्षापाउनेहककोकार्यान्वयनगर्नऔप चारिकशिक्षासंगैअनौपचारिकशिक्षाप्रणालीलेयोगदानगर्दछ । कानुनमा व्यवस्था भए वमेजिम
आधारभूतशिक्षाप्राप्तनगरेकोव्यक्तिनेपालसरकार, प्रदेशसरकार,
स्थानीयतहकोकुनैपनिसरकारीसेवामावानेपालसरकारप्रदेशसरकारवास्थानीयतहकोपूर्णवाआंशिकस्वामित्व,
अनुदानवानियन्त्रणमारहेकोकुनैपनिपदमानिर्वाचित,
नियुक्तिवामनोनयनहुनवाकुनैरोजगारीप्राप्तगर्नेनपाउनेव्यवस्थाभएसँगैनिरन्तरशिक्षाखुलासिकाई,
अनौपचारिकशिक्षा, जीवनपर्यन्तसिकाईरशिक्षाकोभूमिकाअझैमहत्वपूर्णरहेकोदेखिन्छ ।

३.८.२ वर्तमानअवस्था

आधारभूततथामाध्यमिकशिक्षाकोजिम्मेवारीस्थानीयतहमाहस्तान्तरणभएसँगैस्थानीयसरकारसञ्चालनऐन२०७ ४लेअनौपचारिकसिकाइकोव्यवस्थापन अन्तर्गत संरचना, लगानी, अपनत्वजिम्मेवारीस्थानीयतहलाईप्रदान गरेको छ ।शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रबाटप्रकाशिततथ्याङ्क, २०७६
अनुसारहालसम्मराष्ट्रिययुवासाक्षरता१५-२४वर्ष९२ प्रतिशतरराष्ट्रियप्रौढसाक्षरता१५+ वर्षको ५८ प्रतिशत रहेकोछ । त्यसैगरी विगतमा निरक्षरहरुलाई साक्षर गराउन उल्लेखनिय भूमिका खेल्ने सामुदायिक सिकाई केन्द्रको संख्या ५ रहेका छन र १ वटा खुला विद्यालय रहेको छ । जसमा नि.मा.वि. तथा मा.वि तहमा शिक्षाको पहुंच भन्दा बाहिर रहेका विद्यार्थीहरू २०६६ साल देखि हाल सम्म अध्ययनरत छन । २०७८ को विवरण अनुसार नि.मा.वि. तहमा १३ जना र मा.वि. तहमा ९२ जना गरी जम्मा १०५ जना विद्यार्थीहरू सहभागी रहेका छन ।
स्थानीयतहमारहेकोशिक्षाशाखाकोकार्यविवरणयससम्बन्धीविषयसमावेशभएपनियसविषयलेप्राथमिकतापाएकोदे खिदैन।यसरीहेर्दाशिक्षाक्षेत्रएउटासिङ्गैपाटोकोरूपमारहेकोअनौपचारिकशिक्षातथाआजीवनसिकाईलेनव्यक्तिगत रुपमानतसंस्थागतरुपमारप्रणालीगतरूपमानैक्षमताविकासगर्नेविषयलेमहत्वपाएकोदेखिन्छ । उल्लेखित अवस्थाहरुलाई विश्लेषण गर्दा निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाई, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाई र शिक्षा क्षेत्रमा निम्न चुनौतिहरु पहिचान गरिएका छन ।

१. साक्षरव्यक्तिहरुलाईनिरन्तरशिक्षाकोकार्यक्रमदिननसक्नु
२. साक्षरताकार्यक्रममासहभागिभएकाव्यक्तिहरूलेसिकेकाज्ञानरसीपलाईरोजगारसँगजोड्ननसकिनु
३. अनौपचारिकशिक्षारजीवनपर्यन्तशिक्षासंचालनगर्नेसंस्थारसंयन्त्रकोप्रयाप्तविकासरव्यवस्थारविकासनहुनु
४. साक्षरभएकाहरूसीपकोप्रयोगरअभ्यासनहुँदापुन: निरक्षरहुनुपरेको
५. शैक्षिकसत्रपुरानगरीबिचैमाछोड्नेरनियमितनहुनेबालबालिकाकोसंख्या समेत बढि रहेको
६. महिला, पछाडिपरेकावर्गलाईलक्षितगरीजीवनोपयोगीसीप, लघुऋण, अनुदानररोजगारीकोअवसरदिनेजस्ताकार्यक्रमलाईएकिकृतरूपमासञ्चालननगरिएको

३.८.३उद्देश्यहरू

यस योजनाले निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाई, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाई र शिक्षा सम्बन्धी निम्नलिखित विशिष्ट उद्धेश्यहरु राखेको छः

१. निरक्षरव्यक्तिहरूलाईसाक्षरबनाउनु
२. सामुदायिकसिकाईकेन्द्रकोक्षमताअभिवृद्धिगरीकेन्द्रलाईविद्यालयतहकोशिक्षाप्रभावकारीबनाउनेसहयोगीसंस्थाकोरुपमाविकासगर्नु
३. सामुदायिकसिकाइकेन्द्रलाईशैक्षिकसूचनाकेन्द्रकोरूपमाविकासगर्नु
४. निरन्तरशिक्षा, जीवनपर्यन्तशिक्षा, खुलाशिक्षा, आयमूलकतथासीपमूलकजस्ताकार्यक्रमसञ्चालनगरीव्यक्तिकादैनिकजीवनसंगसम्बन्धितआवश्यकताहरु कोपरिपूर्तिगर्नमासहयोगगर्नु
५. विभिन्नकारणलेविद्यालयबाहिररहेकारबिचैमाविद्यालयछोड़नेबालबालिकाहरुलाईवैकल्पिककक्षामार्फतसिकाईगरीसाधारणविद्यालयकोप्रवाहमासमाहितगर्नु

३.८.४रणनिति

निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाई, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाई र शिक्षा सम्बन्धी उद्धेश्यहरु हासिल गर्न देहाए बमोजिमका रणनीतिहरु अवलम्बन गरिनेछनः

१. निरक्षरव्यक्तिहरूलाईसाक्षरहुनेअवसरप्रदानगर्ने।
२. नगरपालिकाले प्रचलित ऐन कानूनमा आधारित भएरसामुदायिकसिकाईकेन्द्रसञ्चालनसम्बन्धीनिर्देशिकातयारगर्ने।
३. सिकाईकेन्द्रकोपदाधिकारीलाईसार्वजनिकशिक्षाकेन्द्रसञ्चालनगर्नकालागिक्षमताअभिवृद्धिगर्ने ।
४. प्रत्येकवडामासामुदायिकसिकाइकेन्द्रकोस्थापनागर्ने।
५. अनौपचारिकशिक्षारजिवनपर्यन्तशिक्षासंचालनगर्नेसंघसंस्थाबीचसमन्वयसमूहबनाईपरिचालनगर्ने।
६. निरन्तर, जिवनपर्यन्तरखुलाशिक्षाकोकार्यक्रमआयोजना गर्ने ।
७. स्थानियपरिवेशरआवश्यकताअनुसारआयआर्जनकोकार्यक्रमसञ्चालनगर्ने ।
८. सीपसिकेकाहरुलाईकामगर्नआर्थिकस्रोतजुटाउनेकार्यक्रमसञ्चालनगर्ने।
९. सबैलाई कक्षा८सम्मकोआधारभूतशिक्षाकोअवसरप्रदानगर्ने

१०. विचमाविद्यालयछोड़नेदरमान्यूनीकरणगर्ने।

११. महिलातथापिछडिएकालक्षितसमूहकाप्रौढहरूलाईजीवनपयोगीसीपकोविकासगरीसिकाइमानिरन्तरसह योगपुरयाउने।

३.८.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क. उपलब्धी

१. १५ वर्षभन्दा माथिको साक्षरता१०० प्रतिशत पुगेको हुनेछ।

२. ५ वर्षभन्दा माथिको साक्षरता१०० प्रतिशत पुगेको हुनेछ।

३. १५ देखि २४ वर्षकोसाक्षरता१०० प्रतिशत पुगेको हुनेछ।

४. विद्यार्थीहरुको बीचमाविद्यालयछोड्नेदर ० प्रतिशत पुगेको हुनेछ।

५. आवश्यकता अनुसार सामुदायिक सिकाई केन्द्रको विस्तार भएको हुनेछ।

ख.नतिजा

१. सबैनागरीकहरुलाईसाक्षरता, निरन्तरशिक्षाखुलासिकाई, अनौपचारिकशिक्षा, जीवनपर्यन्तशिक्षारसिकाईकोअवसरप्राप्तहुने

२. सामुदायिकसिकाईकेन्द्रकोसंस्थागतसंयन्त्रएवंसञ्चालनमापदण्डतयारभईएकीकृतसेवाप्रवाहगर्नेआजीवन सिकाइकेन्द्रकोरूपमाविकासहुने

३. निरन्तर, खुला, अनौपचारिकजीवनपर्यन्तशिक्षारसिकाइबाटसीपमुलकजनशक्तिउत्पादनहुने

४. विद्यालयमानियमितउपस्थितभईशिक्षानिरन्तरगर्ननसक्नेतथाबढीउमेरभएकाव्यक्तिकालागिवैकल्पिकसि काइकोप्रबन्धहुने।

ग.प्रमुखक्रियाकलाप

प्रमुख क्रियाकलापहरु तथा लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरु	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					भौतिक लक्ष्य (१० बर्ष)	कैफियत
			१	२	३	४	५		
१	आवश्यकता अनुसार लघुकक्षा सञ्चालन	पटक	०	०	१	१	१	५	
२	स्वयंसेवक परिचालन	वडामा	०	०	१२	१२	१२	१२	
३	सिकाइ केन्द्रका पदाधिकारीहरुलाई तालिम	पटक	०	०	१	१	१	५	
४	सिकाइ भ्रमण	पटक	०	०	१	१	१	५	
५	वडा शिक्षा समिति गठन र परिलान	पटक	०	१	१	१	१	५	

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरु	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					भौतिक लक्ष्य (१० बर्ष)	कैफियत
			१	२	३	४	५		
६	आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	०	१	१	१	१	५	
७	जोडकोष स्थापना कार्यविधि निर्माण र सञ्चालन	पटक	०	०	१	१	१	५	
८	खुल्ला तथा वैकल्पिक सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	७	७।१	७।१	७।१	७।१	३५।५	
९	पढाइको वातावरण सृजना गर्न अभिभावकहरुलाई वडागत सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
१०	लक्षित समूहहरु मागमा आधारित तालिम सञ्चालन	पटक	०	०	१	१	१	५	

१. आवश्यकताकोपहिचानगर्नेगरीलघुकक्षासञ्चालनगरिनेछ।
२. परीक्षादिएरबसेकाविद्यार्थीहरूलाईस्वयंसेवककोरुपमापरिचालनगरिनेछ।
३. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसञ्चालनसम्बन्धीनिर्देशिकालेखन, पारितरजारीगरिनेछ।
४. तहगतरुपमासिकाइकेन्द्रकापदाधिकारीहरुलाईतालिमकोव्यवस्थागरिनेछ।
५. सिकाईभ्रमणकोआयोजनागरिनेछ।
६. सामुदायिककेन्द्रस्थापनाकालागि गाउँ तथावडाशिक्षासमितिलाईजिम्मादिइनेछ।
७. स्थानियस्रोतबाटबजेटकोव्यवस्थागरीकार्यालयकोस्थापनागरिनेछ।
८. सूचनाप्रविधिमादक्षतथासीपयुक्तजनशक्तिकोव्यवस्थागरिनेछ।
९. शैक्षिकसूचनाहरु नियमित रुपमा केन्द्रिय शैक्षिक सूचना तथ्याङ्क प्रणालिमानियमितरुपमाअद्यावधिकगरिनेछ।
१०. सामुदायिकसिकाईकेन्द्ररत्यससँगकामगर्नेशैक्षिकसंघसंस्थाहरूकोसमन्वयसमितिबनाइनेछ ।
११. निरन्तरशिक्षा, लघुकक्षासञ्चालनगर्दा घर, परिवार, समाजरजीवनमाप्रयोगहुनेविषयवस्तुहरुलाई जोड दिईनेछ ।
१२. स्थानीयपरिवेशअनुसारकोसीपकोलागितालिमरसञ्चालनगरीआयमूलककार्यक्रमसञ्चालनगरिनेछ।
१३. आर्थिकस्रोतजुटाउनजोडकोष (MatchingFund) स्थापनाकोकार्यविधिबनाई, जोडकोषकोस्थापनागरीसञ्चालनगरिनेछ।
१४. सामुदायिकसिकाईकेन्द्रबाटकक्षागतविद्यार्थीकोसर्वेक्षणगरीविद्यार्थीलाईविद्यालयकोमूलधारमासहभागिगरा उनगाउँभित्रअभियानकोरूपमाप्रचारप्रसारगरिनेछ।

१५. उमेररअवस्थालेमूलधारमाआउननसक्नेहरूका लागिखुलाविद्यालय, तथा वैकल्पिक विद्यालय जस्ताकार्यक्रमहरूल्याइनेछ ।
१६. बीचमाविद्यालयछोइनेविद्यार्थीहरूकोपहिचानगरीपृष्ठपोषणकक्षासञ्चालनगरिनेछसाथैसमस्याकोसम्बोधन गरीविद्यालयमापुनःप्रवेशगराइनेछ।
१७. घरपरिवारमापढाइकोवातावरणबनाउनकालागिअभिभावकहरुलाईसचेतनामुलककार्यक्रमहरूकोआयोज नागरिनेछ
१८. महिलातथापिछडिएकालक्षितसमूहरुकोपहिचानगरीदक्षतारमागकाआधारमासीपतथातालिमप्रदानगरिनेछ।

३.९गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा

गुणस्तरीय शिक्षा आजको पिँढीको आधारभूत आवश्यकता हो । साक्षरता विकास हुँदैमा देशले समृद्धि प्राप्त गर्न सक्दैन ।व्यक्तिले शिक्षा आर्जन गरिसके पश्चात स्वावलम्बी अनुशासित,आदर्श चरित्र उद्यमी मूल्यवान हुनु अपरिहार्य भएकाले UNESCO द्वारा प्रतिपादित Learning to know, Learning to do, Learning to be and Learning to live together पनि आत्मासाथ गर्नु पर्ने देखिन्छ । व्यक्तिलाई आत्मनिर्भर आत्मासम्मान र सिपयुक्त बनाई देश निर्माणका लागि सक्षम जनशिक्ति उत्पादनमा केन्द्रित हुनु पदर्छ। यस नगरपालिकाले शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउन देहायबमोजिमका रणनीतिहरू अवलम्वन गर्नेछ ।

१. शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात आधारभूत तह (कक्षा १–५) मा १: १०, आधारभूत तह (कक्षा ६–८) मा १:३०,माध्यमिक तह (कक्षा ९–१०) मा १: ४० र माध्यमिक तह (कक्षा ११–१२) मा १: ५० पुर्‍याउने,
२. हकार्यमूलक,सहभागितामूलक,जीवनोपयोगी शिक्षाको विकासमा गरी विशेष महत्वका साथ कार्यान्वयनमा ल्याइने,
३. पेशाप्रति प्रतिबद्ध सिपयुक्त शिक्षकको व्यवस्था गराईने छ,
४. निश्चित सूचकको तयार गरी प्रभावकारी रूपले विद्यालयको नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण गराईने छ ।

३.१०आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडिपरेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा

नेपाल विविधताले भरिपूर्ण देश हो । गोदावरी नगरपालिका पनि यसै देशको एउटा स्थानीय तह भएकाले यहाँ पनि विविधता रहेको पाइन्छ। व्यक्तिले आर्थिक र सामाजिक रूपमा कमजोर भएकै कारण शिक्षा प्राप्त गर्नेअवसरबाट वञ्चित गोदावरी नगरपालिकामा पछाडि परेका वर्गको शैक्षिक पहुँच विस्तार गर्न देहायबमोजिमका कार्यहरू सञ्चालन गराईने छ :

१. आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका वर्गको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चिचित गर्न छात्रवृति लगायत थप आर्थिक सहुलियत प्रदान गर्ने,
२. आर्थिक रूपमा कमजोर बालबालिकाका अभिभावकहरूलाई आयआर्जनका लागि सिप विकास तालिम प्रदान गरी स्वरोजगार बनाउनुका साथै उनीहरूलाई स्थानीय रोजगारी उपलब्ध गराउने,
३. सूविधासम्पन्न आवासीय विद्यालय विकास गर्ने,
४. विद्यालयमा विशेष शिक्षा सञ्चालनका लागि आवश्यक पूर्वाधार र जनशक्तिको विकास गर्ने ।

३.११ शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

३.११.१ परिचय

शिक्षाको मेरुदण्डको रूपमा सूचना प्रविधि रहेको हुन्छ।सूचना सञ्चार प्रविधिको समुचित अधिकतम उपयोग गर्न सकेको खण्डमा शिक्षा समयानुकूलगुणस्तरीय र प्रभावकारी हुन्छ।शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्गका रूपमा रहेका सूचना सञ्चारप्रविधिको ज्ञान विश्वव्यापीकरणमा सहयोग पुर्याउने सशक्त माध्यमका रूपमा रहेको छ। आजको युगमा सूचना सञ्चार प्रविधिरहित शिक्षा दिन खोज्नु शिक्षा प्रणालीलाई विगतको शिक्षा प्रणालीमा फर्काउनु जस्तै भएकाले यस योजनाले शिक्षामा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई सशक्त माध्यमका रूपमा अगाडि बढाएको छ। वर्तमानCOVID-19 को महामारीको समयमा विद्यालय शिक्षा निरन्तरता ठुलो चुनौति वनेर रहेको सन्दर्भमा अव हामी यस्ता महामारीलाई जित्नको लागी र शिक्षा निरन्तरताको लागी ICT मा सक्षम हुन आवश्यक देखिन्छ । नेपाल टेलिकमले 4G सेवा प्रदान गरेसँगै नेटकोपहुँचमा आइसकेका र क्रमिक रूपमा Computers उपलब्ध गराउने तयारी गरिएको छ।

३.११.२ लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधको प्रयोगले विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार आई गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबर्द्धन हुने ।

३.११.३ उद्देश्य

१. सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्ने
२. सबैमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने
३. शिक्षाको समग्र व्यवस्थापनलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारी, पारदर्शी र समतामूलक बनाउने

३.११.४ रणनीतिहरू

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिने
२. सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिने
३. सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरूलाइ प्रविधिउन्मुख वनाउदै प्रत्येक शिक्षकलाइ क्रमश ल्यापटपको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने
५. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गसरने

६. शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिने
७. शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरिने
८. सामूदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा Digital Learning Center स्थापना गरिने

३.११.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क. उपलब्धि

विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तार भई सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुग्नुका साथै विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा सुधार आई सुशासन प्रबर्द्धन हुने

ख. प्रमुख नतिजाः

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पूर्वाधार विकास भई सबैको पहुँच पुग्ने
२. विभिन्न कक्षा र विषयका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीमा विद्यार्थीको सहज पहुँच हुने
३. सबै विद्यालयहरूले सिकाइ तथा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरेको हुने
४. सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षक सहायता प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन हुने
५. सामूदायिक सिकाइ केन्द्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार हुने
६. सूचना प्रविधिमा आधारित एकीकृत शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ हुने
७. सूचना प्रविधिको प्रयोगले व्यवस्थापन र सुशासनमा सुधार आउने
८. अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीमा सुधार आउने

ग. प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

१. विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार
२. प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivity को व्यवस्था
३. शिक्षकहरूको क्षमता विकास
४. प्रत्येक विद्यालमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता
५. IEMIS व्यवस्थापन
६. सामूदायिक अध्ययन केन्द्रहरूको क्षमता विकास

३.१२ शिक्षामा कमजोर वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा

शिक्षा ऐन २०२८ ले दृष्टिबिहीन न्यूनदृष्टियुक्त, बहिरा,सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधीनमा रहि दिइने शिक्षालाई विशेष शिक्षा भनी परिभाषित गरेको छ साथै सामाजिक आर्थिक वा भौगोलिक कारणले पछाडि पारिएका व्यक्तिलाई विभेदरहित वातावरणमा दिइने शिक्षालाई पनि सङ्केत गरेको छ।

यस नगरपालिका भित्र भौगोलिक रूपमा टाढा रहेका र आर्थिक रूपमा पछाडि परेका तथाशारीरिक रूपले अपाङ्ग र अशक्त व्यक्तिहरूका लागि शिक्षामा पहुचँ विस्तार गरी सबै नागरिकलाई सबल रसक्षम बनाउने उद्देश्य राखेको छ। यो उद्देश्य पुरा गर्न देहाय बमोजिमका रणनीतिहरू कार्यन्वयनमा ल्याइने छ :

१. शिक्षाबाट वञ्चित रहेका व्यक्ति, वर्ग,समुदायका लागि पहुँच योग्य सामुदायिक शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
२. नगरपालिकाका विभिन्न स्थानहरूमा सिकाइ केन्द्र स्थापना गरी शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
३. सामुदायिक अध्ययनकेन्द्रको सक्रियता बढाइ अपाङ्गा र शिक्षाबाट बञ्चितव्यक्ति र समुदायका लागि प्रोत्साहन सहितको लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

परिच्छेद चार
संस्थागत संरचना र क्षमता विकास

मूलुक संघीयतामा प्रवेश गरेसँगै ७ प्रदेश ७७ जिल्ला र ७५३ वटा स्थानीय तहमा विभाजित छ। शिक्षा क्षेत्रको संरचना हेर्दा संघ अन्तरगत शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई त्यसैगरी प्रदेश अन्तरगत, सामाजिक विकास मन्त्रालय, शिक्षा विकास निर्देशनालय, शिक्षा तालिम केन्द्र तथा सामाजिक विकास कार्यालय र स्थानीय तहमा सामाजिक विकास समिति अन्तरगत शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा रहेको छ । यस शाखाको मातहतमा नगरपालिका भित्र ४६ वटा सामुदायिक विद्यालय, २७ वटा बालविकास केन्द्र र २ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू रहेका छन्। प्रत्येक बाल विकास केन्द्र र विद्यालयहरूमा व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको व्यवस्था गरिएको छ। यस पालिकाले विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास, शिक्षकको क्षमता विकास, बालबालिकाहरूका लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन, सूचना सञ्चार प्रविधिका उपकरणको विस्तार र प्रयोग, विद्यार्थी सिकाइ सहजीकरण मूल्याङ्कनमा आधुनिकता र एकरूपता, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको क्षमता विकास र उत्तरदायित्व बोध तथा सरोकारवाला हरूलाई सक्रिय बनाइ विद्यार्थी सिकाइमा जिम्मेवार बनाइनेछ।

गोदावरी नगरपालिकाले शिक्षा क्षेत्रको समग्र क्षमता विकासका लागि संघीय र प्रदेश सरकारको सहकार्यमा देहाय बमोजिमका कार्यक्रमहरू प्राथमिकतामा राखेको छ:

१. प्रधानाध्यापक छनौटमा आधुनिक सूचना सञ्चार प्रविधिको ज्ञानबाफत पनि अङ्क भारको विभाजन गरी गरी कार्यन्वयनमा ल्याइने छ भने समय समयमा प्रधानाध्यापक क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने,
२. निर्धारित सूचकहरूका आधारमा विद्यालयको तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण गरी आकस्मिक शैक्षिक सुधार सहयोग योजना बनाइ कार्यान्वयन गर्ने,
३. विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूलाई तालिमको व्यवस्था गरी विद्यालयमा सुशासनको प्रत्यभूति दिलाउने,
४. नयाँ बन्ने भौतिक पूर्वाधार बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री वातावरणमैत्रि र दिगो विकासका अवधारणा अनुरूप विकास गर्ने,

५. शिक्षक अभिभावक संघबाट विद्यालयको समग्र पक्षको विकास गराउन विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने,
६. हाम्रो विद्यालय राम्रो विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गरी विद्यालय भित्र र समुदायमा शैक्षिक अनुकूल वातावरण तयार गर्ने नगरपालिका भरिका वुद्धिजीवि नागरिक समाजको परिचालन गर्ने।
७. संस्थागत विकासका लागि स्थानीय प्रदेश र संघीय सरकारको मुख ताक्ने प्रवृतिको अन्त्य गर्दै आफ्नो विद्यालय आफै बनाऔँ अभियान सञ्चालनमा ल्याउने,
८. विद्यालयको सर्वपक्षीय विकासका लागि शैक्षिक जागरण अभियान सञ्चालन गर्ने र यसका लागि अभिभावकहरूलाई अग्रपङ्तिमा राख्ने,
९. विद्यालयका सम्पूर्ण जिन्सी समानहरुको अभिलेख तयार गरी प्रत्येक चिजको सुरक्षाका लागि व्यवस्थापन समितिलाई जवाफदेही बनाउने।

परिच्छेद पाँच

लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

शैक्षिक विकास लगानीमा आश्रित हुन्छ । नेपालको सन्दर्भमा मुलुक संघीयतामा गएसँगै आधारभूत र माध्यमिक तह स्थानीय सरकारको अधिकार भित्र समावेश गरिएको छ । आधारभूत र माध्यमिक शिक्षाको समग्र व्यवस्थापनका लागि स्थानीयतहरू परिपक्व हुन नसकेको परिप्रेक्षमा संघीय, प्रदेश सरकारले पनि पर्याप्त मात्रामा लगानी गर्दै आएका छन्। शिक्षक तलब भत्ता, भौतिक पूर्वाधार विकास, शैक्षिक गुणस्त सुधारका कार्यक्रमहरू, छात्रवृति, आधारभूत तह (कक्षा ६ – ८) र माध्यमिक तहका छात्राहरूका लागि स्यानिटरी प्याड, छात्रवृति, पाठ्यपुस्तक, अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षा आदिमा ससर्तका कार्यक्रम र स्थानीय तहले आवश्यकतानुसार खर्च गर्न सक्ने गरी समानीकरण बजेट स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउनु यसका दृष्टान्त हुन्। स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रको शैक्षक प्रणालीमा सुधार गर्न भरपुर प्रयास गरिरहेको छ । विकट क्षेत्रका बस्तिमा पहुँच पुर्याउन थप विद्यालय सञ्चालन, शिक्षा दरबन्दी अभाव रहेको सन्दर्भमा स्वयमसेवक परिचालन र तिनका लागि निर्वाह खर्चको व्यवस्था, प्रधानाध्यापकहरूका लगि बैठक भत्ताको व्यवस्था, विद्यालय सहयोगी कर्मचारीका लागि प्रोत्साहन स्वरूप रकम उपलब्ध गराउनु, माध्यमिक शिक्षा कक्षा(११- १२) निःशुल्क बनाउन थप अनुदान उपलब्ध गराउनु, शिक्षकहरूको क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्नु, विद्यार्थीको प्रतिभा विकासमा सहयोग पुर्याउन विभिन्न कार्यक्रम, खेलकुद आयोजना गरिएका छन्। यी यस्ता अन्य कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि लाग्ने लगानी र स्रोत व्यवस्थापनको खाका यहाँ प्रस्तुत गरिएको छः

<u>लगानी र स्रोत व्यवस्थापन</u>

क्र. सं.	कार्यक्रमहरु	योजना अवधिको कुल लागत (रु हजारमा)	२०७८ /८९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१ /८२	२०८२/८३	२०८३ /८४ देखि २०८७ /८८	स्रोतको आँकलन %		
									संघ	प्रदेश	स्थानीय
१	प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा								७०	२०	१०
	१.१ बाल विकास केन्द्रको संचालन	२१६००	२१६०	२१६०	२१६०	२१६०	२१६०	१०८००			
	१.२ सहयोगी कार्यकर्ता तालिम	२१००		२१०	२१०	२१०	२१०	१०५०			
	१.३ भौतिक पूर्वाधार निर्माण	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			

क्र. सं.	कार्यक्रमहरु	योजना अवधिको कुल लागत (रु हजारमा)	२०७८ /८९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१ /८२	२०८२/८३	२०८३ /८४ देखि २०८७ /८८	स्रोतको आँकलन %		
									संघ	प्रदेश	स्थानीय
	१.४ प्रोजेक्टर, स्मार्टबोर्ड,एन्ड्रोइड टिभि	५४००	५४०	५४०	५४०	५४०	५४०	२७००			
	१.५ वालविकास केन्द्रमा अयाको व्यवस्था	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
२	आधारभूत शिक्षा										
	२.१ भौतिक पूर्वाधार	१००००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००			
	२.१.१ कक्षा कोठा	८०००	८००	८००	८००	८००	८००	४०००			
	२.१.२ शौचालय	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	२.१.३ खानेपानी धारा जडान	१५००	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०			
	२.१.४ घेरपर्खाल	२५००	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०			
	२.१.५ डेस्क बेञ्च	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	२.२ वैकल्पिक शिक्षण सिकाइ	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	२.३ विज्ञान प्रयोगशाला	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
	२.४ पुस्तकालय	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
	२.५ इ-पुस्तकालय	४०००	४००	४००	४००	४००	४००	२०००			
	२.६ स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण	२०००		२००	२००			१०००			
	२.७ वडास्तरीय वार्षिक प्रतियोगिता	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	२.८ हरेक वडामा वालउद्यान र वाचनालय	४०००	४००	४००	४००	४००	४००	२०००			
	२.९ पढाइ उत्सव आयोजना	३०००	३००	३००	३००	३००	३००	१५००			
	२.१० शिक्षक अभिभावक सम्मेलन	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	२.११ छापामय कक्षाकोठा व्यवस्थापन	१५००	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०			

क्र. सं.	कार्यक्रमहरु	योजना अवधिको कुल लागत (रु हजारमा)	२०७८/८९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४ देखि २०८७/८८	स्रोतको आँकलन %		
									संघ	प्रदेश	स्थानीय
	२.१२ CB-EGRA, निरन्तर मूल्याङ्कन	५००	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			
३	माध्यमिक शिक्षा										
	३.१ भौतिक पूर्वाधार	४००००	४०००	४००००	४०००	४०००	४००००	२०००००			
	३.१.१ कक्षा कोठा	८०००	८००	८००	८००	८००	८००	४०००			
	३.१.२ शौचालय	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	३.१.३ खानेपानी धारा जडान	१५००	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०			
	३.१.४ घेरपर्खाल	२५००	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०			
	३.१.५ फर्निचर	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	३.१.६ शिक्षक विद्यार्थीआवासीय भवन	८०००			१०००	१०००	१००००	४०००			
	३.२ विज्ञान प्रयोगशाला	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
	३.३ पुस्तकालय	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
	३.४ इ-पुस्तकालय	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
	३.५ गाँउस्तरीय प्रतियोगिताहरु	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	३.६ सांगीतिक प्रयोगशाला/ सामग्री	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	३.७ कम्प्युटर ल्याब	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	३.८ इन्टर नेट	५००	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			
	३.९ मनोसामाजिक परामर्श	५००	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			
	३.१० उत्कृष्ट विद्यार्थी पहिचान कार्यक्रम	५००	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			
४	प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा										

क्र. सं.	कार्यक्रमहरु	योजना अवधिको कुल लागत (रु हजारमा)	२०७८/८९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४ देखि २०८७/८८	स्रोतको आँकलन %		
									संघ	प्रदेश	स्थानीय
	४.१ भौतिक पूर्वाधार	५००००	५०००	५००००	५०००	५०००	५००००	२५००००			
	४.२ पेशागत सिप विकास तालिम	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	४.३ प्रयोगशाला तथा शिक्षण सिकाइ सामग्रि	५०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
५	अतिरिक्त क्रियाकलाप										
	५.१ गाँउस्तरीय प्रतियोगिता सञ्चालन	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	५.२ खेलकुद प्रशिक्षक प्रशिक्षक खर्च	१०००		१००	१००	१००	१००	५००			
	५.३ उत्कृष्ट खेलाडी क्षमता विकास	१०००		१००	१००	१००	१००	५००			
	५.४ खेलमैदान स्तरोन्नति	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	५.५ प्रशिक्षक क्षमता विकास	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	५.६ खेल संरचना विकास प्रतियोगिता सञ्चालन र व्यवस्थापन खर्च	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
६	शिक्षक विकास										
	६.१ अनुभव आदानप्रदान र तालिम, गोष्ठी, कार्यशाला	३०००	३००	३००	३००	३००	३००	१५००			
	६.२ शिक्षक तालिम	३०००	३००	३००	३००	३००	३००	१५००			
	६.३ शिक्षकलाई नमुना विद्यालय भ्रमण	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	६.४ एक शिक्षक एक ल्यापटप	१००००	१०००	१००००	१०००	१०००	१००००	५०००			
	६.५ लेखा व्यवस्थापन तालिम	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	६.६ शिक्षक पुरस्कार	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
७	निरन्तर शिक्षा,खुला सिकाइ, अनौपचारिक										

क्र. सं.	कार्यक्रमहरु	योजना अवधिको कुल लागत (रु हजारमा)	२०७८ /८९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१ /८२	२०८२/८३	२०८३ /८४ देखि २०८७ /८८	स्रोतको आँकलन %		
									संघ	प्रदेश	स्थानीय
	शिक्षा,जीवनपर्यन्त शिक्षा										
	७.१ साक्षरता विकास	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	७.२ सिप विकास	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	७.३ वैकलपिक शिक्षण सिकाइ	१५००	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०			
	७ निरन्तर शिक्षा,खुला सिकाइ,अनौपचारिक शिक्षा,जीवनपर्यन्त शिक्षा	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
	७.१ साक्षरता विकास	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	७.२ वैकल्पिक शिक्षण सिकाइ	१०००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
	८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	२०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००			
		कुल खर्च									

परिच्छेद छ

कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजिकरण

६.१ परिचय

योजनाको प्रभावकारिता योजना कार्यन्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा निर्भर रहन्छ । यस योजनालाई कार्यन्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्नुको उद्देश्य यस योजनाले राखेका दीर्घकालिन सोच र उद्दश्येहरू पुरा भए वा भएनन् भनी तथ्यमा आधारित निष्कर्ष निकाल्नु हो । यस योजनाको कार्यन्वयन नगरपालिकाले गर्नेछ भने अनुगमन र मूल्याङ्कन अन्य निकायले पनि गर्न सक्ने छ। यस योजनाको सामान्य मूल्याङ्कन, प्रगति समिक्षा वार्षिक रूपमा गरिने छ भने आवधिक मूल्याङ्कन विभिन्न समयमा गरिने छ।

६.२ योजना कार्यान्वयन

विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमको अवधि समाप्त भए पछि यो योजना कार्यान्वयनमा ल्याइने छ । मुलुक संघीयतामा गएसकेको र हरेक स्थानीय तह आफैमा अधिकार सम्पन्न बनेको सन्दर्भमा नगरपालिकाले यो दश वर्षे शिक्षा क्षेत्र सुधार योजना तयार पारेको छ। यस योजनाको कार्यान्वयन देहायबमोजिम गरिने छ :

१. संघीय शिक्षा ऐन तथा शिक्षा निमावली यथासिघ्र निर्माण गरी कानुनी अस्पस्टता हटाउन नेपाल सरकार समक्ष आग्रह गरिनेछ ।
२. देश संघीयतामा प्रवेश गरेको अवस्थामा यस पालिकाको आफ्नै आम्दानी स्रोतले सबै कार्यक्रम सञ्चालन गर्न असम्भव भएकाले कार्यक्रमको निरन्तरता र थप कार्यक्रम उपलबध गराइ दिनहुन आग्रह गरिनेछ ।
३. विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमका समस्या समाधान गर्दै विद्यायल शिक्षाको प्रत्येक तहमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न अनिवार्य विद्यलय भर्ना र गुणस्तर सुधारका उपायहरु अवलम्बन गरिनेछ ।
४. प्रारम्भिक बालबिकास शिक्षाको विस्तार गर्न आगामी वर्ष बजेटको व्यवस्था गरिनेछ।
५. योजना तथा कार्यक्रमहरू विस्तार गर्दा समस्याका आधारमा विद्यालयहरूलाई समन्यायिक सिद्धान्तका आधारित भइ वितरण गरिनेछ।
६. शिक्षकहरूको पेसागत विकासका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
७. स्थानीय पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सन्दर्भ सामग्रीको विकासमा सहयोग पुऱ्याइनेछ ।
८. विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई थप जिम्मेवार बनाई विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न सक्रिय गराइनेछ ।
९. कक्षा ३,५, र ८ मा शिक्षाको गुणस्तर मापन गर्न उपलब्धिको मूल्याङ्कन र स्तरीकरण गरिनेछ ।

१०. आधारभूत विद्यालयलाई शिक्षाको गुणस्तरका आधारमा नमुना आधारभूत विद्यालय सञ्चालनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

११. विद्यालय सुधार योजना निर्माण कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाई निर्माण र कार्यन्वयनमा जोड दिइनेछ। यसका लागि विद्यालय सञ्चालनमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अनुगमनमा शिक्षक अभिभावक संघलाई जिम्मेवार बनाइने छ।

१२. विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि गर्न नतिजामा आधारित लगानी पद्धतिको विकास गरिनेछ ।

१३. शिक्षाको समग्र विकासका लागि नगर शिक्षा समितिलाई थप जागरुक बनाइ विद्यालयका समस्या र उपयुक्त अवसरको खोजी गर्ने पद्धतिको विकास गरिनेछ ।

१४. शिक्षा क्षेत्रमा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका सशर्त बजेटका कार्यहरू सत्यतथ्य र तिनैसँग निकट सम्बन्ध स्थापना हुने गरी यस नगरपालिकाले योजना तथा कार्यक्रम बनाइ कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

१५. सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको सक्रियता बढाइ निरक्षरको संख्या शून्यमा झार्ने र प्राविधिक तथा व्यवसायिक धारका विद्यालय सञ्चालन गरी सिप विकासमा सहयोग पुर्‍याउने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ ।

१६. शिक्षा, युवा तथा खेलकूद शाखाको संयोजकत्वमा योजना कार्यान्वयन समिति रहने छ र सो समितिले यो शिक्षा योजना कार्यन्वयन गर्नेछ ।

६.३ योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट योजना कार्यन्वयनको अवस्था, विकासको गति र गन्तव्यसँगको सामन्जस्यता कायम गर्न मार्ग प्रशस्त हुन्छ। हामी कहाँ छौँ र कहाँ जानुपर्ने हो ? भन्ने कुराको निर्धारण अनुगमन र मूल्याङ्कनबाट थाहा पाउन सकिन्छ। यस योजनाको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्न देहायबमोजिमका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छनः

१. शिक्षा योजना कार्यक्रमको कार्यन्वयनमा समन्वय अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्न गाउँ शिक्षा समिति रहनेछ ।

२. शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले योजना अनुगमन मूल्याङ्कनमा विद्यालय व्यवस्थापन शिक्षक अभिभावक संघलाई प्रविधिक सहयोग उपलब्ध गराइने छ ।

३. प्रत्येक विद्यालयका व्यवस्थापन समितिले मासिक रूपमा विद्यालय प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी शिक्षा, युवा तथा खेलकूद शाखामा पठाउने व्यवस्था मिलाइने छ ।

४. विद्यालयमा कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्दा देखा परेका समस्या, चुनौति र मुद्दा हेर्न नगरपालिकामा विशेष समिति रहनेछ। उक्त समितिले विद्यालयको अनुगमन निरीक्षण गरी विद्यालयलका समस्या तथा चुनौति मूल्याङ्कन गरी नगर शिक्षा समितिमा पेश गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

५. विद्यालय शिक्षा योजनामा राखिएका अपेक्षाका आधारमा योजना तथा कार्यक्रमको सूचकगत विश्लेषण र मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटिको विकास गरिनेछ ।

६. समग्र शैक्षिक कार्यक्रमको अध्ययन विशलेषण गर्न शिक्षा शाखा को संयोजकत्वमा एक शिक्षा अनुसन्धान समिति गठन गरिने छ र अनुसन्धान प्रतिवेदनका आधारमा थप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

७. सुशासन र पारदर्शिता कायम राख्न सामाजिक र आर्थिक लेखा परीक्षणका कार्यक्रम प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गरिनेछ।

८. प्रधानाध्यापक विद्यालयको प्राज्ञिक र प्रशासनिक व्यक्ति भएकाले विद्यालयमा कार्यक्रम कार्यान्वयन, शिक्षक परिचालन, विद्यालयका गतिविधिको मूल्याङ्कनमा जिम्मेवार बनाइनेछ।

९. विद्यालयमा सूचना तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीलाई शैक्षिक व्यवस्थापनको अभिन्न अङ्गका रूपमा विकास गरी अनुगमन मूल्याङ्कनबाट प्रभावकारी कार्यन्वयनमा ल्याइनेछ।

१०. विद्यार्थी मूल्याङ्कन र प्रमाणीकरणमा नगरपालिका भरी एकरूपता कायम गरिनेछ। कक्षा ३ ,५ र ८ को लागि पालिका भरी एउटै प्रश्नपत्रको व्यवस्था गरिनेछ साथै परीक्षाको मर्यादा कायम राख्न अनुगमन समितिको व्यवस्था गरिनेछ।

११. विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न छात्रवृति, पाठ्यपुस्तक, पोर्टोफोलियो, प्रतिविद्यार्थी लगतमा आधारित अनुदान उपलब्ध गराइने र त्यसको कार्यन्वयनमा जोड दिइनेछ।

१२. शैक्षिक अनुसन्धान गरी अभिभावक र विद्यार्थी सन्तुष्टि मापन कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

१३. निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीलाई थप प्रभावकारीताकासाथ अनिवार्य रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

यस योजनाको प्रभावकारी कार्यन्वयनका लागि नगरमा शिक्षा शाखा तथा नगर शिक्षा समितिले अगुवाई गर्नेछ र वडामा वडा शिक्षा समितिले गर्ने छ। प्रत्येक शैक्षिक सत्रको अन्त्य सँगै नगर शिक्षा समितिले एक कार्यदल गठन गरी यस योजनामा उल्लेखीत सूचकहरुमा भएको प्रगति सम्बन्धमा फिल्ड अनुगमन तथा उपलव्ध तथ्याकहरुको विश्लेषण गरी प्रतिवेदन नगर शिक्षा समितिको बैठकमा छलफल गरी आवश्यक सुझाव सहित नगर प्रमुख समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्नेछ। उक्त कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित शाखालाई निर्देशन दिनेछ।

तालिका : अनुगमन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलापहरु	कसले	कहाँ	कहिले	कसलाई प्रतिवेदन दिने	अनुगमन सुचकाङ्क
१	सवै बालबालिका शिक्षाको पहुँचमा भएको सुनिश्चितता।	वि.व्य.स	विद्यालय	बैशाक महिनाभित्रमा	प्रमार्फत .अ. वडा शिक्षा समिति मार्फत नगरपालिकामा	भर्ना अभिलेख, बैठकको निर्णय
२	विद्यार्थीहरुको औषत सिकाइ उपलव्धीदरमा सुधार भएको सुनिश्चितता।	प्रधानाध्यापक	विद्यालय	अर्ध वार्षिक	शिक्षा शाखामा	विद्यार्थीहरुको नतिजा

क्र.सं.	क्रियाकलापहरु	कसले	कहाँ	कहिले	कसलाई प्रतिवेदन दिने	अनुगमन सुचकाङ्क
३	नगरपालिकामा गुणस्तरीय शिक्षाको मौलिक ढाँचा तयार पारी कार्यन्वयन गर्ने तथा अनुगमन फारमहरु तयार गर्ने।	शिक्षा शाखा	नगरपालिका	असोज		गुणस्तरीय शिक्षाको मौलिक ढाँचा र अनुगमन फारम
४	शिक्षा सम्बन्धी आवश्यक नियमावली तथा निर्देर्शिका तयार गर्ने।	नगर कार्यपालिका	नगरपालिका			आवश्यकता अनुसार
५	विद्यालय अनुगमन गर्ने, आकस्मिक अनुगमन कार्यक्रम गर्ने।	शिक्षा शाखा , नगर शिक्षा समिति, वडा शिक्षा समिति	विद्यालयहरु			
६	नगर शिक्षा योजनाको अपेक्षित शैक्षिक सूचकहरु विद्यालय सुधार योजनामा राख्ने।	प्रधानाध्यापक	विद्यालय सुधार योजना	बैशाख मशान्त	शिक्षा शाखा	विद्यालय सुधार योजना
७	नगर शिक्षा योजनाको प्रगति प्रतिवेदन तयार गर्ने र समीक्षा गर्ने।	शिक्षा शाखा	नगर शिक्षा समिति, नगरपालिका	जेठ भित्र	शिक्षा शाखा प्रमुख मार्फत नगर प्रमुख	प्रगती प्रतिवेदन

क्र.सं.	क्रियाकलापहरु	कसले	कहाँ	कहिले	कसलाई प्रतिवेदन दिने	अनुगमन सुचकाङ्क
८	तीन वर्षको प्रगति प्रतिवेदन तयार गर्ने र समीक्षा गर्ने।	शिक्षा शाखा नगर शिक्षा समिति	नगरपालिका	असार २०७७	शिक्षा शाखा प्रमुख मार्फत नगर प्रमुख	प्रगती प्रतिवेदन

६.४ समन्वय र सहजीकरण

योजना निर्माण पश्चात कार्यन्ययन चरणमा प्रवेश गर्छ । योजनाको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्न सम्बद्ध सबै संयन्त्रहरुको उचित सहयोग र सहकार्यको आवश्यकता पर्दछ। योजना कार्यन्ययनमा कतिपय कार्यक्रमहरू सहजै लागु गर्न सकिने प्रकृतिका हुन्छन् भने कतिपय कार्यक्रमहरू विभिन्न समस्याका बाबजुद कार्यन्वयनमा लैजुपर्ने खालका हुन्छन्। योजनाको कार्यान्वयन गर्दा देखा परेका समस्या, चुनौति रअवसरहरूको उचित निकास निकाल्न सम्बद्ध विज्ञ पक्ष आवश्यकतानुसार समन्वय र सहजीकरण गर्नु सान्दर्भिक हुन्छ।

मुलुक संघीयतामा प्रवेश गरेसँगै तिन तहका सरकार अस्तित्वमा छन्। तिनवटै तहका सरकारको मुख्य चासोको विषय शैक्षिक सुधारमा केन्द्रित छ। स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रमा आधारभूत र माध्यमिक शिक्षाको व्यवस्था गरिएको छ। यसै अन्तरगत औपचारिक शिक्षा, विशेष शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा लगायतका शैक्षिक अधिकार समावेश गरिएका छन्। यी सबै अधिकारको पूर्णताका लागि नगरपालिका आत्मनिर्भर भई नसकेको अवस्थामा यस्तो महत्वपूर्ण नँया शिक्षा क्षेत्र योजना कार्यन्वयनमा प्रदेश र संघीय सरकारको समन्वय र सहजीकरण आवश्यक हुन्छ। यस योजनाको समन्वनय र सहजीकरणमा देहायका रणनीति अवलम्बन गरिने छ :

१. संघीय सरकारबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरुको सोही सरकारको निर्धारित मापदण्डका आधारमा र प्रदेश सरकारका कार्यक्रमहरुको सोही सरकारको मापदण्डका आधारमा कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्न आवश्यक समन्वयको व्यवस्था गरिनेछ,
२. स्थानीय तहमा विज्ञता भएका जनशक्ति अभाव रहुञ्जेलसम्म संघीय र प्रदेश सरकारको जनशक्ति मार्फत कार्यक्रमक प्रभावकारी कार्यन्वयनमा समन्वय र सहजीकरणको वातारण तयार गरिनेछ,
३. विद्यालयमा कार्यक्रम कार्यन्वनमा नगरपालिकाले समयसमयमा समन्वयमा आधारित समन्वय र सहजीकरणको व्यवस्था मिलाइनेछ,
४. समाजमा आर्थिक,सामाजिक, राजनीतिक कारणबाट वञ्चित व्यक्तिहरुलाई शिक्षाको मूलधारमा ल्याउन सचेत सक्षम युवाहरु परिचालन गरी कार्यक्रम कार्यन्वयनमा सहजीकरण गरिनेछ,
५. शिक्षण संस्थाको कार्यक्रम सम्बद्ध सहजीकरण गर्न नगरपालिकामा शैक्षिक कार्यक्रम समन्वय र सहजीकरण समितिको गठन गरिनेछ,
६. कार्यक्रम कार्यान्वयनमा गुनासो सुन्न र गुनासोको उचित समाधान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

परिच्छेद सात

मुख्य-मुख्य क्रियाकलाप र उपलब्धि सूचक

६.१ परिचय

मुख्य उपलब्धि सूचकहरू

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
१	प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षा							
१.१	प्रारम्भिक बालविकासको कूल भर्नादर %	स्थानीय	२६६.५	१२०	१००	१००		स्थलगत
		राष्ट्रिय	८६.२					
१.२	प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको अनुभब लिई कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका %	स्थानीय	५९.३	६५	८०	१००		IEMIS
		राष्ट्रिय	६८.६					
२	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८)							
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका को खुद प्रबेश दर%	स्थानीय	५८	७०	८०	१००		IEMIS
		राष्ट्रिय	९६.९					
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबलिका को कुल प्रवेश दर%	स्थानीय	१८०	१५०	१२०	१००		स्थलगत
		राष्ट्रिय	१२१.९					
२.३	आधारभूत	स्थानीय	७०.०	८०	९०	१००		IEMIS

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	तह(कक्षा १-५) को खुद भर्नादर%		८					
		राष्ट्रिय	९७.१					
२.४	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कुल भर्ना दर%	स्थानीय	१४२.७	१२५	११०	१००		स्थलगत
		राष्ट्रिय	११९.२					
२.५	आधारभूत तह कक्षा ५ को खुद प्रवेश दर%	स्थानीय	५२	६०	८०	१००		IEMIS
		राष्ट्रिय	९८.३					
२.६	आधारभूत तह कक्षा ५ को कुल प्रवेश दर%	स्थानीय	४८५.७	३००	२१०	११०		स्थलगत
		राष्ट्रिय	११३.०					
२.७	आधारभूत तह कक्षा ५ सम्मको टिकाउ दर%	स्थानीय	९८	१००	१००	१००		विद्यालय हरू
		राष्ट्रिय	९३.०					
२.८	आधारभूत तह (कक्षा ५) पुरा गर्ने दर%	स्थानीय	८७	९०	९५	१००		विद्यालय हरू
		राष्ट्रिय	८५.५					
२.९	आधारभूत तह(कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका %	स्थानीय	२४.९	१६	१०	५		IEMIS
		राष्ट्रिय	२२.२	२०.०	१५.०	१०.०		
२.१	आधारभूत	स्थानीय	१.०७	१.०	१.०	१.०		IEMIS

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह		आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
०	तह (कक्षा १-५) कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	राष्ट्रिय		१.०६			१.०१		
२.११	आधारभूत तह (कक्षा १-८)मा खुद भर्नादर%	स्थानीय		७९.९	८५	९०	९५		IEMIS
		राष्ट्रिय		९३.४	९९.०		१००		
२.१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८)मा कुल भर्नादर%	स्थानीय		१२५.१	११५	१०८	१००		स्थलगत
		राष्ट्रिय		११०.४					
२.१३	आधारभूत तह कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर%	स्थानीय		९०	९३	९६	१००		विद्यालय हरू
		राष्ट्रिय		७९.३			९५.०		
२.१४	आधारभूत तह कक्षा १ मा भर्ना भइ कक्षा ८ पुरा गर्ने दर%	स्थानीय		९२	९४	९७	१००		विद्यालय हरू
		राष्ट्रिय		७२.२			९५.०		
२.१५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	स्थानीय		१.०७	१.०	१.०	१.०		IEMIS
		राष्ट्रिय		१.०१	१.०१				
२.१६	कक्षा ३ मा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि	नेपाली भाषा	स्थानीय	५३	६०	६५	७५		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय						

क्र.स.	सूचक		राष्ट्रिय र स्थानीय तह	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	हासिल गरेका (कक्षा ३ को आधारभूत वा तह २ हासिल भएका) बालबालिक %	गणित	स्थानीय	४८	५३	५८	६५		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय						
२.१७	कक्षा ५ मा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ५ को आधारभूत तह हासिल भएका) बालबालिक %	नेपाली	स्थानीय	४३.०	५८.०	६५.०	७५.०		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय	४५.०	५२.०	६०.०	७०.०		
		गणित	स्थानीय	४५.०	५५.५	७०.०	८२.०		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय	२८.३	४०.०	६०.०	७०.०		
		अंग्रेजी	स्थानीय	३५.०	४६.०	६५.०	८५.०		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय						
२.१८	कक्षा ८ मा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका बालबालिक %	नेपाली	स्थानीय	९९.७	१००	१००	१००		नगरपालिका
			राष्ट्रिय	६८.५	७०	७२	७५		
		गणित	स्थानीय	६४.६	६७.९	७०.०	७५		नगरपालिका
			राष्ट्रिय	५३.५	६०.०	६५.०	७०.०		
		विज्ञान	स्थानीय	९७	९८	१००	१००		नगरपालिका
			राष्ट्रिय	४३.८	५०.	६०.०	७०.०		

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह		आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
२.१९	विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका %	आधारभूत तह (कक्षा १-५)	स्थानीय	२.५	१	०	०		स्थलगत
			राष्ट्रिय	२.९	१.०	०.५	०		
		आधारभूत तह (कक्षा १-८)	स्थानीय	५.९	४.५	१	०		स्थलगत
			राष्ट्रिय	६.६		१.०	०		
२.२०	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा अध्यापनरत शिक्षक मध्ये महिला शिक्षकको सङ्ख्या %	स्थानीय		४१	४३	४७	५०		नगरपालिका
		राष्ट्रिय		४३.७	४५.०	५०.०	५०.०		
३.	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)								
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्नादर%	स्थानीय		८६.१६	९०	९५	१००		IEMIS
		राष्ट्रिय		४७.६		६५.०			
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कुल भर्नादर%	स्थानीय		११२.९	१०८	१०५	१००		स्थलगत
		राष्ट्रिय		७१.४			९९.०		
३.३	माध्यमिक तह कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक (कक्षा ९-१२)	स्थानीय		१.२२	१.१	१.०	१.०		IEMIS
		राष्ट्रिय		१.०२	१.०	१.०	१.०		
३.४	आधारभूत	स्थानीय		९८.०	१०	१००	१००		विद्यालय

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह		आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	तहबाट माध्यमिक तहमा ट्रानजिसन दर%				०				
		राष्ट्रिय		९७.५					
३.५	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १० मा पुग्ने दर %	स्थानीय		७५.८	८०	८५	९०		विद्यालय
		राष्ट्रिय		६०.३					
३.६	कक्षा १ मा भर्ना भएकामध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर %	स्थानीय		२६.४	३०	३५	४५		विद्यालय
		राष्ट्रिय		२४.०					
३.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२)मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या %	स्थानीय		०	७	१५	१९		नगरपालिका
		राष्ट्रिय		२०.६	२२.०	२७.०	३३.०		
३.८	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा अध्ययनरत विद्यार्थीमध्ये विज्ञान र प्राविधिक तथा व्यावसायिक	स्थानीय	विज्ञान	०	१०	१५	२०		नगरपालिका
			प्रा.व्या.	०	१०	१५	२०		नगरपालिका
		राष्ट्रिय	विज्ञान			१५.०			
			प्रा.व्या	१०.०	१७.०	३०.०			

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह		आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या %								
३.९	कक्षा १० को विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि	नेपाली	स्थानीय	५५.०२	६०	६५	७०		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय						
		गणित	स्थानीय	३०.४	३५	४९	६०		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय						
		विज्ञान	स्थानीय	४५.६	५०	५५	६५		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय						
		अंग्रेजी	स्थानीय	४२.३	४६	५५	६०		विद्यालय हरू
			राष्ट्रिय						
४	जीवनपर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा								
४.१	साक्षरता दर (१५ वर्ष भन्दा माथि)%	स्थानीय		८०.०	९०.०	९३.०	९८.०		स्थलगत
		राष्ट्रिय		५८.०		९५.०			
४.२	साक्षरता दर (६ वर्ष भन्दा माथि) %	स्थानीय		८३.०	९१.०	९५.०	९९.०		स्थलगत
		राष्ट्रिय		८२.०	८९.०	९५.०	१००		
४.३	साक्षरता दर (१५-२४ वर्ष उमेर समूह)	स्थानीय		९५.०	९७.०	१००	१००		स्थलगत
		राष्ट्रिय		९२.०		९९.०			
४.४	साक्षरता दरमा लैङ्गिक समता (१५ वर्ष भन्दा माथि)	स्थानीय		०.५७	०.६५	०.७८	०.९०		स्थलगत
		राष्ट्रिय		०.६५			०.८०		
५	प्रविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा विकास र सिप विकास तालिम								
५.१	प्राविधिक तथा	स्थानीय		२५.०	३५.	५५.०	६५.		स्थलगत

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह		आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	व्यावसायिक तथा तालिम प्राप्त आर्थिकरूपले सक्रिय जनशक्ति %				५		९		
		राष्ट्रिय		३१.०	४०.०	५०.०	७०.०		
५.२	प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा (कक्षा ९-१२ डिप्लोमा, प्रि डिप्लोमा वा सोसरह) उत्तीर्ण जनशक्ति (वार्षिक सङ्ख्या)	स्थानीय	छात्रा	२०	३०	५०	१००		स्थलगत
			छात्र	४०	५०	८०	१५०		
		राष्ट्रिय	छात्रा						
			छात्र						
६.	सुशासन तथा व्यवस्थापन								
६.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५)मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय		१९:१	१६:१	१५:	१५:१		IEMIS
		राष्ट्रिय		२४:१		३०:१	३०:१		
६.२	आधारभूत तह (कक्षा ६-८)मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय		७८:१	७०:१	५०:१	४०:१		IEMIS
		राष्ट्रिय		३०:१		३०:१	३०:१		
६.३	आधारभूत तह (कक्षा १-८)मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक	स्थानीय		२७:१	२५:१	२०:	२०:१		IEMIS
		राष्ट्रिय		३३:१	३१:१	३०:१	३०:१		

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७		सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	विद्यालय)								
६.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०)मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	६७:१	६०:१	५५०:१	४५:१			IEMIS
		राष्ट्रिय	४०:१		३०:१	३०:१			
६.५	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२)मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात	स्थानीय	८४:१	७५:१	६८:१	५५:१			IEMIS
		राष्ट्रिय	४१:१	३५:१	३०:१	३०:१			
७	उच्च शिक्षा								
७.१	उच्च शिक्षामा कूल भर्ना दर (%)	स्थानीय							
		राष्ट्रिय	१२.०	१७.०	२२.०	२५.०			
७.२	उच्च शिक्षामा महिला सहभागिता अनुपात	स्थानीय							
		राष्ट्रिय	०.९०	०.९४	०.९६	१.०			
७.३	प्राविधिक उच्च शिक्षामा विद्यार्थी भर्ना दर (%)	स्थानीय							
		राष्ट्रिय	२५.०		३३.०				
८	शिक्षामा लगानी								
८.१	कुल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा बिनियोजित बजेट	स्थानीय	२३.५७	२५	२७	३०			नगरपालिका
		राष्ट्रिय	१०.६८	१५.०	१७.०	२०.०			
८.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) प्रति	स्थानीय	२१.३४	२३	२४	२५			नगरपालिका

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय र स्थानीय तह	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनाको श्रोत
	विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू. हजारमा)	राष्ट्रिय	१८	२१	२४			
८.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा प्रति विद्यर्थी सरकारी खर्च (रु. हजारमा)	स्थानीय	११.७२	१५	१८	२०		नगरपालिका
		राष्ट्रिय	११	१५	१७			

सन्दर्भ सामग्रीहरू

नेपाल सारकार, अनौपचारिक शिक्षा नीति, २०६४
नेपाल सरकार, नेपालको संविधान, २०७२
नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग, पन्ध्रौँ योजना २०७६|७७ -२०८०|८१
नेपाल सरकार, विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम २०७३| ७४-२०७९| ८०
नेपाल सरकार, शिक्षा ऐन, २०२८
गोदावरी नगरपालिका पार्श्वचित्र,२०७५
गोदावरी नगरपालिकाको बजेट, २०७७ | ७८
गोदावरी नगरपालिकाको शैक्षिक तथ्यांक, २०७७
शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, दार्चुला, शैक्षिक बुलेटिन २०७६|७७
iemis.doe.gov.np